

บทที่ ๒

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา : อาเซียนกับกระบวนการในการแก้ปัญหา
ปราสาทพระวิหาร ๒๕๕๑-๒๕๕๔”

๑. แนวคิดการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย
๒. แนวคิดการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง
๓. แนวทางแก้ไขปัญหารัฐบาล ห้วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๓
๔. แนวทางการแก้ไขปัญหารัฐบาลช่วงปี ๒๕๕๔ ถึงปัจจุบัน
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ
๖. แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ
๗. ปฏิญญาอาเซียนภายใต้เสาหลัก ๓ เสา
๘. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย

การกำหนดนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย อาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ ๒ ประการดังนี้

๑. องค์ประกอบภายในประเทศ องค์ประกอบภายในที่สำคัญที่รัฐบาลมักจะนำมาประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายต่างประเทศมี ๔ ประการดังนี้

๑.๑ การเมืองภายในประเทศ หมายถึง สถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นผลจากการเคลื่อนไหวและพฤติกรรมของผู้นำทางการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ และพรรคการเมืองที่แสดงออกผ่านทางสถาบันทางการเมืองและสื่อมวลชนในประเทศซึ่งมีทั้งการขัดแย้งและความร่วมมือกันในเหตุการณ์ต่างๆ (http://megaclever.blogspot.com/๒๐๐๘/๐๙/blog-post_๕๑๕๑.html)

๑.๒ เศรษฐกิจภายในประเทศ หมายถึง ลักษณะและระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนกระบวนการทางเศรษฐกิจในประเทศ ซึ่งเป็นผลจากการเคลื่อนไหวและพฤติกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงานและกลุ่มธุรกิจ เป็นต้น ซึ่ง

อาจขัดแย้งกันหรืออาจร่วมมือกันเพื่อคัดค้านรัฐบาลดำเนินการพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่มตน อาจกล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้จะมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ

(http://megaclever.blogspot.com/๒๐๐๘/๐๗/blog-post_๕๑๕๓.html)

๑.๓ อุดมการณ์ของชาติ หมายถึง ระบบความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับสังคมในชาติถือว่าเป็นสิ่งที่สังคมที่จะต้องรักษาไว้ สำหรับอุดมการณ์ของชาติไทย ซึ่งคนไทยยึดมั่นรวมกันมานานแล้ว และต้องการรักษาไว้ตลอดไปคือ ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ (http://megaclever.blogspot.com/๒๐๐๘/๐๗/blog-post_๕๑๕๓.html)

๑.๔ สภาพภูมิศาสตร์ของประเทศ สภาพภูมิศาสตร์ของประเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เนื่องจากพื้นที่ของประเทศไทยมีรูปร่างเหมือนขวาน ซึ่งพื้นที่ตอนบนมีเขตแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน ๓ ประเทศ คือ พม่า ลาวและกัมพูชา ส่วนพื้นที่ตอนล่างเป็นแผ่นดินที่ยื่นออกไปในมหาสมุทรจึงล้อมรอบไปด้วยทะเลทั้งด้านตะวันตกและตะวันออก อีกทั้งมีเขตแดนดินติดกับประเทศเพื่อนบ้านอีก ๒ ประเทศ คือ พม่า และมาเลเซีย ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นโทษมากกว่าที่เป็นคุณต่อประเทศไทย นอกจากนี้ ประชากรของไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่พูดภาษาไทยและนับถือศาสนาพุทธและอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย ได้แก่ ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น ชาวไทยใน ๔ จังหวัดภาคใต้และผู้ที่ยึดถือภูตผีปีศาจ แม้สภาพทางภูมิศาสตร์จะเป็นคุณแก่ประเทศไทย แต่ปัญหาที่เกิดจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ต้องแก้ไขปัญหาลดเวลา เช่น มีพื้นที่และอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งยังได้ปักปันเขตแดนให้ชัดเจน อีกทั้งฝั่งทะเลมีความยาวและไม่ติดต่อกันซึ่งยากแก่การป้องกันได้

นอกจากนี้ยังมีปัญหากับชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาอื่นและไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันเป็นต้นจากสภาพภูมิศาสตร์ทั้งที่เป็นคุณและโทษต่อประเทศไทยดังกล่าว นโยบายต่างประเทศที่ผ่านมาส่วนใหญ่ยึดนโยบายผูกมิตรกับนานาประเทศ ที่มีผลประโยชน์สอดคล้องกับประเทศไทย หรืออาจคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ

๒. องค์ประกอบภายนอกประเทศ หมายถึง ระบบระหว่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วยระบบระหว่างประเทศระดับโลก หรือระบบโลก ที่เกิดจากพฤติกรรมของมหาอำนาจเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่มีส่วนกดดันให้รัฐบาลไทย ซึ่งเป็นประเทศระดับกลางมักจะนำมาประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดนโยบายต่างประเทศเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติมีดังนี้

๒.๑ การแข่งขันเพื่อขยายอำนาจของมหาอำนาจ การแข่งขันเพื่อขยายอำนาจของมหาอำนาจทั้งอดีตและปัจจุบันมีผลกระทบต่อประเทศไทยเสมอ เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ใน

บริเวณที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ของโลก จึงทำให้มหาอำนาจสนใจที่จะแผ่เข้ามาครอบงำและแสวงผลประโยชน์

๒.๒ การขัดแย้งทางอุดมการณ์ของมหาอำนาจ ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อประเทศขนาดกลางและขนาดเล็กทั่วโลกโดยทำให้ประเทศเหล่านี้ต้องตัดสินใจว่าจะรับเอาอุดมการณ์ของมหาอำนาจใด มหาอำนาจหนึ่งมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของตนหรือไม่ สำหรับรัฐบาลไทยเลือกดำเนินนโยบายสนับสนุนสหรัฐอเมริกาทั้งในด้านการเมืองและการทหารในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ เนื่องจากไม่ต้องการลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งลัทธิดังกล่าวมุ่งทำลายสถาบันสำคัญคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

๒.๓ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการทหารในเอเชีย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบระหว่างประเทศระหว่างภูมิภาค เป็นปัจจัยภายนอกที่มีส่วนกดดันให้ประเทศไทยต้องปรับนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองและการทหารที่เปลี่ยนไป สำหรับการเมืองของไทยมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ในขณะที่ด้านการทหารมีนโยบายลดขนาดกำลังพลลงเพื่อให้เกิดความคล่องตัวแต่เพิ่มสมรรถนะความเข้มแข็งให้เพิ่มมากขึ้นสำหรับนโยบายด้านการต่างประเทศในปัจจุบัน รัฐบาลได้เน้นการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจพร้อมกับการทูตด้านอื่น ๆ เพื่อฟื้นฟูและสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกด้านให้การคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งของภาคเอกชนไทย แรงงานไทยและคนไทยในต่างประเทศ ตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชีย ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อนำมาซึ่งความเข้าใจอันดีระหว่างกันในการแก้ไขปัญหาและการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ จริงใจและโดยสันติวิธี (http://megaclever.blogspot.com/2008/06/blog-post_๕๑๕๓.html)

ปณิธาน วัฒนายากร ได้กล่าวว่าการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย มีกระบวนการในการดำเนินนโยบายที่สลับซับซ้อน แต่เดิม ผู้ที่กำหนดนโยบายเป็นชนชั้นนำทางการเมือง และข้าราชการ ระดับสูงเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่ในกลุ่มดังกล่าว ยังมีกลุ่มนักธุรกิจ นักวิชาการ กลุ่มองค์กรเอกชน และประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การกำหนดนโยบายต่างประเทศมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะส่งผลกระทบต่อ สภาพเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางการเมืองของประเทศ ในอนาคตข้างหน้า จึงได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทิศทางใหม่ ของนโยบายต่างประเทศของไทยในทศวรรษหน้า

ปณิธาน วัฒนายากร ได้กล่าวถึงแนวความคิด ทศนคติ และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อบทบาท ของกลุ่มชนชั้นนำที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนด นโยบายต่างประเทศของไทย ทศนคติของชนชั้นนำ ของไทยเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมใหม่ โดยมี ปัจจัยทางด้าน

เศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณา กำหนดนโยบายประชาชนโดยทั่วไปมีความต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น กลุ่มชนชั้นนำ บางกลุ่มรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์โดยอาศัยพื้นฐานความคิด และทัศนคติที่สอดคล้องและประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกันในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ขณะเดียวกันประชาชนทั่วไปก็มีความรู้ความเข้าใจ เรื่อง นโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการค้าการลงทุนและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น[Online] Available URL ; http://www.chula.ac.th/research/activity/journal/vijai%20_๔.htm)

สำหรับทิศทางนโยบายต่างประเทศของไทยในอนาคต ปณิธาน วัฒนายากร มองว่า นโยบายต่างประเทศของไทยในทัศนคติของบุคคลชั้นนำแต่ละกลุ่มไว้ดังนี้ ข้าราชการ มองว่าควรมีการสร้างความพร้อมให้กับ นโยบายให้มากขึ้น โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมไทยที่ดี ควรรู้จักแสวงหาช่องทางในการติดต่อให้มากขึ้น ไม่เอารัด เอาเปรียบผู้อื่น เพิ่มพูนประสิทธิภาพของบุคลากรและ เครื่องมือเครื่องใช้ ส่งเสริมความเป็นกลางของนักวิชาการ ในการออกมาวิพากษ์วิจารณ์ และควรใช้เวทีระหว่างประเทศ ให้เกิดประโยชน์ และเน้นแนวทางนโยบายในเชิงรุก เป็นต้น นักการเมือง มองว่าทิศทางนโยบายต่างประเทศในอนาคตขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ ในการกำหนดทิศทางนโยบาย การแข่งขันทางการค้าทำให้ประเทศไทย ต้องปรับตัวให้ทันกับคู่แข่ง โดยเฉพาะ ประเทศเพื่อนบ้าน องค์กรท้องถิ่นอย่าง อบต. องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไปจะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย ต่างประเทศมากขึ้นและจะต้องเป็นนโยบายในเชิงรุก โดยเฉพาะในการแสวงหาพันธมิตรทางธุรกิจ แสวงหา ความร่วมมือและตลาดใหม่ ๆ และจะต้องเป็นนโยบายที่ให้ ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลภายในประเทศ

นักธุรกิจ มองว่าควรให้ความสำคัญกับ กลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งจีนและเวียดนามให้มากขึ้น การให้การสนับสนุน ภาคเอกชนให้เข้ามามีบทบาทด้านการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น มีนโยบายที่เหมาะสมกับระบบการค้าของโลกในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเห็นว่านโยบายควรเน้นการสร้างจุดแข็งของประเทศ ให้เด่นชัด เช่น ในฐานะของแหล่งอาหารของโลก และควรให้ความสำคัญในเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการพัฒนา ประสิทธิภาพของบุคลากร ตลอดจนการกำหนดนโยบาย ในเชิงรุกต่างๆ นักวิชาการ คิดว่า หลักการในการกำหนดนโยบาย ต่างประเทศคงจะไม่เปลี่ยนแปลง แต่ทิศทางหรือแนวโน้มนโยบายอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง เนื่องจากโลกในอนาคต จะมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ทั้งในเรื่องการแข่งขันทาง เศรษฐกิจ การแข่งขันทรัพยากร การเกิดกติกาสากลใหม่ ๆ เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน เป็นต้น และสิ่งสำคัญที่นักวิชาการอยากเห็นในอนาคต คือ ความเป็นธรรม ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลต้องให้ ความเป็นธรรม

กับทุก ๆ ฝ่าย ไม่มีการผูกขาดการกำหนด นโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องความมั่นคง และผลประโยชน์ของชาติ ควรเปิดโอกาสให้นักวิชาการ ได้เข้ามามีบทบาทในการให้คำแนะนำเพราะนักวิชาการ มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มอื่น ๆ เช่น นักธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน นอกจากนี้รัฐบาลควรปฏิบัติตาม และยึดถือนโยบายที่ได้ประกาศไว้ และจะต้องมีการวางแผนระยะยาว มีจุดยืนทางด้านการต่างประเทศที่แน่วแน่มากขึ้น มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำและรัฐมนตรีต่างประเทศกับประเทศอื่น โดยมี ความเคารพซึ่งกันและกัน มีความเท่าเทียมกัน มีนโยบาย เป็นกลางไม่อิงกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป (ปณิธาน วัฒนายากร, ๒๕๕๒ : http://www.chula.ac.th/research/activity/journal/vijai_b_๔.htm)

แนวคิดในการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน

สภาความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินการด้านการรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติโดยให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาของประเทศ และในห้วงที่ผ่านมา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) รองรับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าว โดยให้กองทัพบกที่ ๑-๔ และ ทพเรือภาคที่ ๑-๓ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดนระดับกองทัพบกที่ ๑-๔ และ ระดับทัพเรือภาคที่ ๑-๓ รวมทั้งได้ให้ ๓๐ จังหวัดชายแดน และ ๒๒ จังหวัดชายฝั่งทะเล ได้จัดทำแผนงานด้านความมั่นคงในแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณชายแดนชายฝั่งทะเลและเกาะแก่งต่างๆ รวมทั้งให้ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เป็นหน่วยอำนวยการและประสานการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติในทุกระดับ (www.ncmc.nsc.go.th/download/border_strategy/doc๓.doc)

ในการประชุมคณะกรรมการนโยบายและอำนวยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (นพข.) เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๒ โดยมี รองนายกรัฐมนตรี (นายสุเทพ เทือกสุบรรณ) เป็นประธาน ที่ประชุมได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน ชายฝั่งทะเล และ พื้นที่ขึ้นใน และการทบทวนกลไกการบริหารจัดการชายแดนภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ในการประชุมคณะกรรมการนโยบายและอำนวยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (นพข.) ได้มีการทบทวนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยได้กำหนดกลไกบริหารจัดการการพัฒนาเพื่อเสริมความ

มั่นคงของชาติในระดับนโยบาย ระดับภาค และระดับจังหวัด โดยมีพื้นที่ดำเนินการครอบคลุมทั่วทุกจังหวัด

ดังนั้น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณาเห็นว่า ขณะนี้การดำเนินงานยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน (พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) จะสิ้นสุดลงในปี พ.ศ.๒๕๕๔ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการนโยบายและอำนวยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ และกลไกการบริหารจัดการงานพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ ภายใต้ร่าง ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ ฉบับใหม่ ที่ครอบคลุมพื้นที่ทุกจังหวัด จึงเห็นสมควรจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงในทุกพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและพัฒนาพื้นที่เป้าหมายให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ โดยได้ปรับให้ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดนที่ครอบคลุมทั้งงานความมั่นคงชายแดน งานความมั่นคงชายฝั่งทะเลและเกาะแก่ง เป็น Area Approach ในกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ ดังกล่าว โดยมีกรอบแนวคิด ดังนี้

(www.ncmc.nsc.go.th/download/border_strategy/doc๓.doc)

ประการแรก สถานการณ์และปัญหาความมั่นคงในปัจจุบันทำให้ประเทศไทยได้เผชิญกับภัยความมั่นคงจากการสู้รบตามแนวชายแดนและความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนและหลากหลายส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและประเทศโดยรวม ซึ่งปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงดังกล่าว ได้ครอบคลุมทั้งพื้นที่จังหวัดชายแดนที่จำเป็นต้องมีกลไกและแผนงาน / โครงการ ของหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมและบูรณาการการดำเนินงาน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติร่วมกันในกรอบนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ และ ประเด็นยุทธศาสตร์การรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ (www.ncmc.nsc.go.th/download/border_strategy/doc๓.doc)

ประการที่สอง การให้ความสำคัญกับการเตรียมพร้อมด้านพื้นที่ โดยพื้นที่เป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดน พื้นที่ชายฝั่งทะเล และ เกาะแก่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลความเจริญและมีปัญหานานัปการที่ส่งผลกระทบต่อคน ชุมชน และ พื้นที่

ประการที่สาม การดำเนินงานด้านความมั่นคงในเชิงรุกที่มุ่งเน้นการป้องกันหรือลดเงื่อนไขของปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงรวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ด้วยการใช้กระบวนการด้านเศรษฐกิจ สังคม และการป้องกันชายแดนของหน่วยงานของรัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ประสานสอดคล้องกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของคน ชุมชน และ พื้นที่ ให้มี

ภูมิคุ้มกันปัญหา รวมทั้งการฝึกกำลังทุกภาคส่วนให้มีจิตสำนึกด้านความมั่นคงเพื่อจัดระเบียบพื้นที่ ตลอดจนให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและการมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

(www.ncmc.nsc.go.th/download/border_strategy/doc๓.doc)

ประการที่สี่ การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติมีความเชื่อมโยงกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ นโยบายกระทรวงมหาดไทย นโยบายกระทรวงการต่างประเทศ นโยบายกระทรวงกลาโหม ยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางทะเล นโยบายความมั่นคงแห่งชาติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๓) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนป้องกันประเทศ ที่ได้ให้ความสำคัญกับความมั่นคงเป็นปัจจัยหลักของการสนับสนุนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ (www.ncmc.nsc.go.th/download/border_strategy/doc๓.doc)

ประการที่ห้า การให้ความสำคัญกับมิติความมั่นคงทั้งภายในประเทศและมิติความมั่นคงประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งบริบทการพัฒนาความร่วมมือการค้าชายแดนที่กำลังขยายตัวในอนาคตทั้งในกรอบทวิภาคีและความร่วมมือของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ตลอดจนพันธกรณีระหว่างประเทศ ทำให้ต้องกำหนดแนวทางการจัดการพื้นที่ชายแดนและกลไกการบริหารจัดการชายแดนที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว

ประการที่หก การเสริมสร้างความเข้มแข็งของงานมวลชนและระบบหมู่บ้านชายแดนเพื่อให้มีส่วนร่วมและสนับสนุนการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติและการเตรียมพร้อมด้านพื้นที่ อาทิ กำลังประชาชนในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อปป.) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ไทยอาสาป้องกันชาติในทะเล (ทสปช.) ในการเตรียมพร้อมเผชิญเหตุ รวมทั้งการพัฒนากำลังสำรองของชาติในระยะต่อไป

(www.ncmc.nsc.go.th/download/border_strategy/doc๓.doc)

ประการที่เจ็ด การกำหนดพื้นที่เป้าหมายความมั่นคงตามสถานการณ์และแนวโน้มภัยคุกคามและปัญหาทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ โดยกำหนดแผนงานและโครงการรองรับการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงในแต่ละพื้นที่เป้าหมายให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ปัญหาขีดความสามารถและทรัพยากร

ประการที่แปด การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานของรัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน

ประการที่เก้า การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อน แผนงาน/โครงการ ที่สนับสนุนงานด้านความมั่นคงให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตั้งแต่ระดับรัฐบาล กระทรวง/กรม และ ระดับจังหวัด โดยมีแผนงานด้านความมั่นคงเป็นแผนรองรับ และ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เป็นหน่วยอำนวยการและประสานแผนการดำเนินงานในทุกระดับ โดยจัดตั้งคณะกรรมการหรืออื่นใดเพื่อทำหน้าที่ประสานแผนระดับกระทรวง รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับแนวทางการบริหารงบประมาณ (ในงบประมาณจังหวัด (Area) งบประมาณตามภารกิจกระทรวง (Function) และงบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการกำหนดปัจจัยความสำเร็จการดำเนินงานด้านความมั่นคง(www.ncmc.nsc.go.th/download/border_strategy/doc๓.doc)

แนวทางแก้ไขปัญหาระดับของรัฐบาล ห้วงปี ๒๕๕๑ – ๒๕๕๓

กรณีขึ้นทะเบียนเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกกระทบต่อสิทธิอธิปไตยของไทย การขยายตลาดชุมชนถือเป็นการละเมิดข้อตกลง พยายามหาแนวทางไม่ให้ประชุมชนมรดกโลกเป็นเงื่อนไขนำไปสู่ความขัดแย้ง นายกฯ ย้ำ MOU JBC เป็นประโยชน์ป้องกันการลุกล้ำ แม้จะมีสัญญาเดือนถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นระหว่างไทยกับกัมพูชาตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๕๑ – ๒๕๕๓ แต่อาเซียนกลับมีท่าทีเอื้ออาทรต่อการสร้างสันติภาพ ปัญหาความตึงเครียดและความขัดแย้งที่ลุกลามบานปลายในระยะหลังนั้น มันเกี่ยวพันอย่างแยกไม่ออกกับกรณีที่ถูกพูนขึ้นในเนื้อหาของเรื่องที่ส่งแผนบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ปัญหานี้กระทบกระเทือนกับพื้นที่ซึ่งเราถือว่าเป็นเขตแดนของประเทศไทย รัฐบาลไทยได้แจ้งท่านนายกฯ สุน เชน อย่างตรงไปตรงมา แล้วก็ต้องการที่จะให้กัมพูชามารื้อกับฝ่ายไทยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมรดกโลก รัฐบาลไทยถือเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะว่าการขึ้นทะเบียนมรดกโลกไปตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๑ ต่อเนื่องมาทำให้กัมพูชาจะเสนอแผนบริหารจัดการพื้นที่ ซึ่งอยู่ฝั่งนี้ของสันปันน้ำ ซึ่งเรายอมรับไม่ได้ ที่ผ่านมามีพื้นที่ตรงนี้ทางกัมพูชายังไม่สามารถเสนอแผนบริหารได้ เพราะว่ากัมพูชายอมรับว่ามีข้อตกลงปี ๒๕๔๓ ที่เรียกว่าเอ็มโอยู และมีการทำงานของเจบีซี ซึ่งปัจจุบันการประชุมเจรจาที่ต้องรอการผ่านบันทึกการประชุม หรือการรับรองบันทึกการประชุมของรัฐสภา ทำให้กัมพูชายอมรับว่าพื้นที่ตรงนี้ เขายังไม่เข้ามาในการที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ

ถ้าหากว่ากัมพูชาสามารถที่จะเสนอแผนบริหารจัดการตรงนี้ จะส่งผลกระทบต่อสิทธิของประเทศไทยอย่างแน่นอน เพราะจะทำให้เกิดปัญหาว่าทางยูเนสโกก็ดีหรือต่างชาติต่าง ๆ เริ่มเข้ามาบริหารจัดการในพื้นที่ซึ่งเราถือว่าเป็นดินแดนไทย เพราะฉะนั้น รัฐบาลไทยจึงยืนยันกับ

ทางนายกฯ สุน เช่น ว่าทางฝ่ายไทยเราเห็นว่า สิ่งนี้ทำไม่ได้ และจะเป็นเงื่อนไขของความตึงเครียด ความขัดแย้ง และเป็นเหตุผลที่ว่าขณะนี้การที่เรามีเอ็มโอยูปี ๒๕๔๑ และมีกระบวนการเจรจา ในกรอบของเจบีซี มีความสำคัญมาก เพราะว่าถ้าหากว่าเราไม่มีตรงนี้ การเสนอแผนการบริหาร จัดการพื้นที่ของกัมพูชาจะลุกลามเข้ามา (<http://www.isnhotnews.com/tag>)

การขึ้นทะเบียนมรดกโลกถูกมองว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันที่จะ สร้างรายได้มูลค่ามหาศาล หลังจากนั้น เกิดความตึงเครียดเพิ่มขึ้นบริเวณชายแดน มีการเพิ่มกำลัง ทหารประจำการในพื้นที่ดังกล่าว การสำรวจเพื่อปักปันเขตแดนต้องหยุดชะงักเพราะเหตุผลเรื่อง ความปลอดภัยในการลงสำรวจพื้นที่ ขณะเดียวกัน ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยส่งผล ให้มีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและข้าราชการระดับสูงหลายครั้ง เกิด การฟ้องร้องดำเนินคดีโดยกลุ่มชาตินิยม คำตัดสินของศาลเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง อีก ทั้งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญบางมาตรากลายเป็นอุปสรรคต่อการเจรจาและส่งผลต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง นายกรัฐมนตรีสุนเซนแห่งกัมพูชาไม่พอใจอย่างมากต่อความ ล่าช้าและเพิกเฉยของฝ่ายไทยและได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์หลายครั้งในเรื่องนี้ รวมทั้งมีการแต่งตั้ง อดีตนายกฯ ทักษิณเป็นที่ปรึกษาส่วนตัว ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าว นับได้ว่าเป็นจุดตกต่ำที่สุดในช่วงที่ ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีปัญหา

พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ให้สัมภาษณ์ถึงการส่ง คณะผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซียเข้ามาในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาฝ่ายละ ๑๕ คนว่าตนเอง กับ นายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกล่าวถึงแนวทางเพื่อต้อนรับคณะผู้ สังเกตการณ์จากอินโดนีเซียไปประจำอยู่กับกองทัพไทย-กัมพูชา ฝ่ายละ ๑๕ คน ตามที่มติที่ประชุม รัฐมนตรีต่างประเทศสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) อย่างไม่เป็นทางการ ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซียที่สนับสนุนให้ไทย และกัมพูชา แก้ปัญหาบริเวณชายแดนแบบ ทวิภาคี ดังนั้นจะต้องรอพูดคุยในรายละเอียดก่อนว่าจะดำเนินการเรื่องนี้อย่างไรให้เกิดเป็นรูปธรรม

การพูดคุยกับแบบทวิภาคี และทางอินโดนีเซีย ในฐานะประธานการประชุม รมว.ต่างประเทศอาเซียน ที่ส่งเจ้าหน้าที่มาเป็นผู้สังเกตการณ์ ตามที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่ง สหประชาชาติ (ยูเอ็นเอสซี) ที่ต้องการให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปตามทวิภาคี โดยให้อาเซียนมาเป็น พี่เลี้ยงถือว่าทุกอย่าง สิ่งที่เกิดขึ้นถือเป็นการส่งสัญญาณที่ดีในการแก้ไขปัญหาของไทย-กัมพูชา โดยเฉพาะกรอบการพูดคุยกันในระดับทวิภาคีเรียบร้อย ก็จะต้องมาพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องการ ประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (เจบีซี) ระดับรองนายกรัฐมนตรี และ รมว.ต่างประเทศไทย-กัมพูชา หรือ การประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-กัมพูชา (จีบีซี) ซึ่งถือว่ามิช่องทางที่จะพูดจากันอยู่ ส่วนกองทัพจะจัดเจ้าหน้าที่ร่วมติดตามกับคณะผู้สังเกตการณ์

จากอินโดนีเซียอย่างไรนั้น เรื่องนี้จะต้องคุยในรายละเอียดแผนปฏิบัติการก่อนว่า จะจัดเจ้าหน้าที่คนใดเข้าไปร่วมในเรื่องนี้ หรือ จะเจ้าหน้าที่ระดับไหนเข้ามา เราจึงจะจัดคนของเราเข้าไปร่วมอย่างเหมาะสม อีกทั้งตนจะต้องพูดคุยกับ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ด้วยในการจัดกำลังพลเข้าไปสังเกตการณ์ในเรื่องนี้

ด้านพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก กล่าวถึงการส่งคณะผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซียเข้ามาในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาฝ่ายละ ๑๕ คนว่า เป็นข้อตกลงของยูเอ็นเอสซีที่ประชุมที่อินโดนีเซีย เมื่อมีผลสรุปเป็นแบบนั้น แต่ทุกอย่างต้องรอขั้นตอน และการดำเนินการต่อไป ซึ่งจะต้องมีการสรุปผลการประชุมเป็นลายลักษณ์อักษรถึงรัฐบาลไทย และรัฐบาลต้องแจ้งไปยังกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อให้ทำเรื่องมายังกระทรวงกลาโหม จากนั้นรมว.กลาโหมต้องเรียกประชุมกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนวทางในการปฏิบัติของทั้งสองฝ่ายโดยจะต้องมีการประสานไปยังกัมพูชาว่า จะดำเนินการอย่างไร ซึ่งทุกอย่างมีขั้นตอนมาก “ช่วงที่รอคณะผู้สังเกตการณ์เจ้าหน้าที่ในพื้นที่จะต้องระมัดระวังในพื้นที่ เพื่อดูแลไม่ให้เกิดการ กระทบกระถัง ซึ่งเรายืนยันว่ากองทัพไทยไม่ได้มีการเริ่มก่อน แต่เมื่อมีเหตุการณ์มา เราต้องดำเนินการไปตามขั้นตอน การที่คณะผู้สังเกตการณ์ทั้ง ๑๕ คนจะเข้านั้นจะต้องมีขั้นตอน ไม่ได้พูดถึงการทางโทรศัพท์แล้วจะจบ ทุกอย่างต้องมีเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะเอกสารผลการประชุม รวมถึงมติต่างๆว่า จะดำเนินการอย่างไร เพื่อให้รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชารับทราบ รวมถึงกระทรวงการต่างประเทศทั้งสองประเทศว่า จะดำเนินการเรื่องนี้อย่างไร รวมถึงประชุมหารือกันว่า จะแก้ไขอย่างไร และผู้สังเกตการณ์ทั้ง ๑๕ คนจะอยู่ในพื้นที่ใด เมื่อตกลงรายละเอียดแล้วต้องมาพูดคุยกันที่กระทรวงกลาโหม เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องกำลังทหาร จากนั้นกระทรวงกลาโหมจึงเรียกกองทัพบกมาพูดคุยและประชุม ส่วนกัมพูชาจะดำเนินการในลักษณะเดียวกันตามที่เอกสารระบุ”

“ฝ่ายอินโดนีเซียกำหนดไว้คร่าวๆ ว่า ในจำนวนคณะผู้สังเกตการณ์ ๓๐ คน อาจจะเป็นการแบ่งไปเป็นสองส่วน ฝ่ายละ ๑๕ นาย กับอีกสูตรหนึ่งจะแบ่งเป็นสองส่วนเช่นกัน คือ ทหาร ๒๕ นาย พลเรือน ๕ คน ในส่วนของทหารจะแบ่งเป็นฝ่ายละ ๑๑ นาย รวม ๒๒ นาย ส่วน ๓ นายที่เหลือจะเป็น ส่วนบังคับบัญชาที่จะประสานงานของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติทั้งสองฝ่าย ส่วนกรอบการปฏิบัติ อำนาจหน้าที่ และพื้นที่ ในการเข้าไปทำงาน น่าจะมีการคุยกันระดับรมว.กลาโหมของสองประเทศก่อน โดยการจัดกำลังจะเป็นลักษณะเดียวกับกรณีที่เคยมีการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปสังเกตการณ์ที่อาจะห์ แต่ภารกิจและอำนาจหน้าที่จะไม่กว้างขวางเหมือนกรณีอาจะห์ เพราะปัญหาของไทย-กัมพูชา เล็กกว่า” แหล่งข่าวระบุ <http://www.isnhotnews.com/tag>

ปัญหาความขัดแย้งไทยกับกัมพูชา ส่วนหนึ่งอุปสรรคเกิดจากกระบวนการยุติธรรมของไทย คำตัดสินของศาลเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง อีกทั้งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญบาง

มาตรการกลายเป็นอุปสรรคต่อการเจรจาและส่งผลลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง นายกรัฐมนตรีสุนเซนแห่งกัมพูชาไม่พอใจอย่างมากต่อความล่าช้าและเพิกเฉยของฝ่ายไทยและได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์หลายครั้งในเรื่องนี้ รวมทั้งมีการแต่งตั้งอดีตนายกฯ ทักษิณเป็นที่ปรึกษาส่วนตัว ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าว นับได้ว่าเป็นจุดตกต่ำที่สุดในช่วงที่ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีปัญหา แม้จะมีสัญญาณเตือนถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นระหว่างไทยกับกัมพูชาตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๓ แต่อาเซียนกลับมีท่าทีเฉื่อยชาต่อการกิจในการสร้างสันติภาพ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้สร้างบรรทัดฐานใหม่ที่สำคัญคือการมีมติให้อินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนเข้าดำเนินการในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าหากประธานอาเซียนมีภาวะผู้นำและความกระตือรือร้นอย่างเพียงพอก็สามารถมีบทบาทที่ช่วยคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งให้ผ่อนคลายลง ซึ่งจะเห็นว่าที่ประชุมอาเซียนประสบความสำเร็จในการผลักดันให้ไทยและกัมพูชาเห็นชอบกับการส่งผู้สังเกตการณ์ชาวอินโดนีเซียไปยังพื้นที่พิพาทเพื่อเฝ้าสังเกตการหยุดยิง อย่างไรก็ตาม แม้ฝ่ายกัมพูชาจะลงนามเห็นชอบกับการส่งผู้สังเกตการณ์ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม แต่อินโดนีเซียจะไม่ส่งทีมดังกล่าวมายังพื้นที่พิพาทจนกว่าจะได้รับความยินยอมจากทั้งสองฝ่าย ส่วนรัฐบาลไทย แม้จะเห็นชอบกับเรื่องดังกล่าวในที่ประชุมอาเซียน แต่กลับนิ่งเฉยในเวลาต่อมาเนื่องจากกองทัพแสดงท่าทีไม่เห็นด้วยโดยอ้างเหตุผลว่าการกระทำความดังกล่าวจะส่งผลต่ออธิปไตยไทย สะท้อนให้เห็นว่าการต่อสู้ทางอำนาจระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับกองทัพหลังการรัฐประหารยังคงดำเนินอยู่ (อินเตอร์เนชั่นแนลโครนิคกรุป : <http://www.chaoprayanews.com/๒๐๑๑/๑๒/๐๙>) แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งไทยกับกัมพูชาจะสงบลงได้เมื่อทั้งสองประเทศตกลงกันและได้ถอนทหารและเปิดให้มีการเจรจาขึ้นอีกครั้ง เพื่อยุติข้อพิพาททั้งสองฝ่ายโดยอยู่บนพื้นฐานพื้นฐาน ชนะ - ชนะทั้งสองประเทศ ผู้ได้ประโยชน์คือประชาชนทั้งสองประเทศ

แนวทางแก้ปัญหาของรัฐบาล ห้วงปี ๒๕๕๔ ถึงปัจจุบัน

การเลือกตั้งที่ทำให้นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนกรกฎาคมสร้างความคาดหวังว่าจะเป็นจุดเปลี่ยน แต่ก็มิได้เป็นเช่นนั้น คำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศไม่อาจทลายอุปสรรคทางการเมืองลงได้ ต่อมาในเดือนตุลาคม เกิดปัญหาอุทกภัยอย่างรุนแรงขึ้นในประเทศไทย รัฐบาลต้องทุ่มเทเวลาอย่างมากในการจัดการปัญหาเฉพาะหน้า และเมื่อสถานการณ์เริ่มคลี่คลายลงประเทศไทยและกัมพูชาจำเป็นต้องเร่งดำเนินการตามคำสั่งของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศโดยเร็วที่สุด

ตั้งแต่ต้นปี ๒๕๕๔ เป้าหมายหลักของอาเซียนในการเข้ามามีบทบาทในกรณีพิพาท ชายแดนไทย-กัมพูชา คือการยุติการสู้รบและเปิดการเจรจาครั้งใหม่ แม้ว่าการปะทะกันของสองฝ่าย จะสงบลงตั้งแต่เดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา แต่การหยุดยิงยังคงเป็นเพียงสัญญาปากเปล่า ความขัดแย้ง นี้ยังคงไม่จบจบจนกระทั่งทั้งสองประเทศได้ถอนทหารและการเจรจาเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในการยุติข้อพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา อาเซียนภายใต้การนำของอิน โดนีเซียได้วางแนวทาง สำหรับการจัดการปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

หากอาเซียนต้องการทำหน้าที่ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคดังที่ได้ ตั้งเจตนารมณ์ไว้ เมื่อสัญญาของความขัดแย้งก่อตัวขึ้นอาเซียนจะต้องใช้กลไกที่มีอยู่ในการ ดำเนินการอย่างทันทั่วทั้ง เมื่อสัญญาของความขัดแย้งได้ก่อตัวขึ้น และไม่ควรที่จะฝากความหวัง ไว้ที่ประธานอาเซียนแต่เพียงผู้เดียว ข้อพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชายังคงเป็นความท้าทายที่ยังไม่ จบสิ้น อาเซียนจะต้องทำให้พื้นที่ชายแดนที่เคยมีการสู้รบเกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน หากอาเซียน ต้องการที่จะสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นในภูมิภาคอย่างแท้จริง.

เมื่อวันที่ ๗-๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้มีการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งล่าสุด คือ ครั้งที่ ๑๘ ที่กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย ความขัดแย้งไทย-กัมพูชาเรื่องที่เป็นไฮไลต์ของการประชุม ในครั้งนี้ คือ ปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา ในเอกสารผลการประชุมได้กล่าวว่า ที่ประชุมยินดีที่ ทั้งไทยและกัมพูชา จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติด้วยการเจรจา เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ ขอมรับได้ทั้ง ๒ ฝ่าย โดยการแก้ปัญหาก็จะใช้กลไกทวิภาคีที่มีอยู่ รวมทั้งการเข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์จาก อินโดนีเซีย ในฐานะประธานอาเซียน ที่ประชุมยินดีที่ทั้ง ๒ ฝ่าย ตกลงในเรื่องของเอกสารระบุ อำนาจหน้าที่ของผู้สังเกตการณ์อินโดนีเซียที่จะส่งเข้ามาในบริเวณที่มีความขัดแย้ง

นอกจากนี้ยังได้มีการประชุม ๓ ฝ่าย ซึ่งเป็นการประชุมรอบ มีผู้นำของอินโดนีเซีย คือ ประธานาธิบดี Susilo Bambang Yudhoyono เป็นประธานการประชุม โดยมีนายฯ อภิสิทธิ์ และ Hun Sen เข้าร่วมประชุม อย่างไรก็ตาม ผลการประชุมก็ไม่ได้มีอะไรคืบหน้า และไม่ได้มี เอกสารผลการประชุมออกมาเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์อาเซียน ที่ในการประชุมสุดยอดได้มีการหารือเกี่ยวกับความขัดแย้งของประเทศสมาชิก อย่างไรก็ตาม ผลการประชุมไม่ได้มีผลอะไร เป็นรูปธรรมที่จะนำไปสู่การยุติความขัดแย้ง ดังนั้นจึงอาจจะสรุปสั้นๆ ได้ว่า การประชุมสุดยอด อาเซียนเรื่องการแก้ไขความขัดแย้งไทย-กัมพูชา ประสบความสำเร็จ รวมทั้งการประชุม ๓ ฝ่าย ก็ ประสบความสำเร็จประชุมสุดยอดอาเซียนเรื่องการแก้ไขความขัดแย้งไทย-กัมพูชา ประสบความสำเร็จ รวมทั้งการประชุม ๓ ฝ่าย ก็ประสบความสำเร็จเช่นกัน ถึงแม้ว่าต่อมาในวันที่ ๙ พฤษภาคม จะ มีการหารือรอบในระดักรัฐมนตรีต่างประเทศ แต่ก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน ประเด็น สำคัญที่ติดขัดอยู่ในขณะนี้ คือ เรื่องการรับรองขอบเขตอำนาจหน้าที่ หรือ TOR ของคณะผู้

สังเกตการณ์อินโดนีเซีย ซึ่งทางฝ่ายกัมพูชาต้องการให้ไทยให้ความเห็นชอบกับ TOR ในขณะที่ฝ่ายไทยยืนยันกรานว่า การส่งคณะผู้สังเกตการณ์อินโดนีเซียเข้าไปในพื้นที่ทับซ้อนจะทำได้ก็ต่อเมื่อกัมพูชาถอนทหารออกจากพื้นที่ทับซ้อน และวัดแก้วสิกขาคีรีสวาระ เป้าหมายของไทย คือ ไม่ต้องการให้เรื่องกลับไป UNSC อีก แต่ทางกัมพูชาก็มีเป้าหมายตรงกันข้าม ดังนั้น ยุทธศาสตร์ของ ไทย คือ ต้องไม่ให้เข้าทางกัมพูชา ไทยต้องป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งลุกลามบานปลาย และต้องทำให้การประชุมทวิภาคีและการประชุมอาเซียนประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหานี้ แต่ขณะนี้มีความล่าช้าที่อันตราย เพราะการประชุมทวิภาคีและการประชุมอาเซียนประสบความสำเร็จล้มเหลว และหากความขัดแย้งลุกลามบานปลายขึ้นมาอีก ก็อาจทำให้ UNSC เข้ามายุ่งเต็มตัว ซึ่งก็จะเป็นฝันร้ายของไทย สถาปัตยกรรมในภูมิภาคเรื่องที่ ๒ ที่เป็นไฮไลต์ของการประชุมสุดยอด คือ เรื่องสถาปัตยกรรมในภูมิภาค โดยเฉพาะการกำหนดท่าทีต่อเวทีการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit หรือ EAS) (ประภัสสร เทพชาตรี <http://www.ryt5.com/s/tpd/๑๑๕๑๕๔๒>)

สำหรับภูมิหลังของเรื่องนี้ คือ ในอดีตอาเซียนให้ความสำคัญกับอาเซียน +๓ โดยเป้าหมายระยะยาว คือ การพัฒนาไปเป็นประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม สหรัฐมองว่าอาเซียน +๓ เป็นกรอบที่กีดกันสหรัฐ จะทำให้อิทธิพลของสหรัฐลดลง สหรัฐจึงได้มีท่าทีคัดค้านอาเซียน +๓ ต่อมาจึงได้มีการพัฒนากรอบ East Asia Summit หรือ EAS ขึ้นมาเพื่อดึงเอามหาอำนาจเข้ามาถ่วงดุลจีน โดยอาเซียนหวังว่า EAS จะเป็นช่องทางในการดึงสหรัฐเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกอาเซียน เพื่อที่จะทำให้สหรัฐลดความหวาดระแวงการรวมกลุ่มในภูมิภาค รวมทั้งการดึงสหรัฐเข้ามาถ่วงดุลจีน

ปลายปีนี้ ประธานาธิบดี Obama จะมาเข้าร่วมประชุมสุดยอด EAS เป็นครั้งแรก ซึ่งชี้ให้เห็นว่า สหรัฐฯ มองว่า สหรัฐฯ จะได้ประโยชน์หลายประการ อาทิ การเข้าร่วม EAS จะทำให้สหรัฐมีบทบาทในการพัฒนาสถาปัตยกรรมในภูมิภาคได้เต็มที่ และการเป็นสมาชิกใน EAS จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการรวมกลุ่มของประเทศในเอเชียโดยไม่มีสหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ มองว่าความร่วมมือในกรอบอาเซียน +๓ นั้น เข้มข้นกว่า EAS ดังนั้น ท่าทีของสหรัฐฯ คือ การที่จะเข้ามาปรับเปลี่ยน EAS ให้มีความร่วมมือที่เข้มข้น และพยายามเข้ามามีบทบาทนำใน EAS

จากทำที่ดังกล่าวของสหรัฐทำให้อาเซียนเริ่มวิตกกังวลว่า อาเซียนจะไม่สามารถคุมเกม EAS ได้ โดยสหรัฐอาจจะพยายามเข้ามาแย่งบทบาทใน EAS แทนอาเซียน ดังนั้น ในการประชุมสุดยอดครั้งนี้ จึงได้มีการหารือกันอย่างละเอียดเกี่ยวกับท่าทีของอาเซียนต่อ EAS ซึ่งจากเอกสารผลการประชุม สามารถสรุปท่าทีของอาเซียนได้ ดังนี้

EAS จะเป็นเวทีการหารือในระดับผู้นำ และจะหารือกันในเรื่องปัญหาด้านยุทธศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจอย่างกว้างๆ

EAS จะร่วมมือกันในด้านพลังงาน การเงิน การจัดการภัยพิบัติ การศึกษา และด้านสาธารณสุข

อาเซียนจะเป็นแกนกลางของ EAS และ EAS จะหารือประเด็นปัญหาด้านความมั่นคง ทั้งที่เป็นประเด็นปัญหาความมั่นคงแบบดั้งเดิม และประเด็นปัญหาความมั่นคงแบบใหม่ๆ นอกจากการหารือกันในระดับผู้นำประเทศ อาจให้มีความร่วมมือในระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ จะให้สำนักงานเลขาธิการอาเซียนให้การสนับสนุนการประชุม EAS จะเห็นได้ว่า ท่าทีของอาเซียนที่กล่าวข้างต้นนั้น ขัดแย้งกับท่าทีของสหรัฐทุกเรื่อง คือ สหรัฐไม่ต้องการให้ EAS เป็นเวทีหารือเฉพาะในระดับผู้นำประเทศ แต่สหรัฐต้องการให้มีการหารือกันอย่างเข้มข้น และมีการหารือกันในระดับหลายระดับ ทั้งระดับผู้นำประเทศ ระดับรัฐมนตรี ระดับเจ้าหน้าที่ และให้มีคณะกรรมการหรือคณะทำงาน แต่ท่าทีของอาเซียน คือ ให้ EAS เป็นเวทีหารือในระดับผู้นำประเทศเท่านั้น และไม่ต้องการให้ EAS พัฒนาเป็นสถาบันที่เป็นทางการ ในขณะที่สหรัฐต้องการตรงกันข้าม สหรัฐต้องการให้ EAS พัฒนาไปเป็นสถาบัน และสหรัฐอาจจะคิดถึงขั้นให้ EAS มีสำนักเลขาธิการต่างหากด้วย ซึ่งอาเซียนก็ตอบกลับไปว่า อาเซียนจะใช้สำนักเลขาธิการอาเซียน ทำหน้าที่ในเรื่องนี้แทน

ส่วนในเรื่องประเด็นความร่วมมือนั้น Hillary Clinton ได้เคยประกาศแล้วว่า สหรัฐตั้งใจที่จะพัฒนาให้ EAS พัฒนาเป็นองค์กรด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค (สหรัฐมีเอเปกเป็นองค์กรหลักด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคอยู่แล้ว) โดยได้มีการประกาศองค์กรหลักด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคอยู่แล้ว) โดยได้มีการประกาศว่า Obama จะมาผลักดันความร่วมมือด้านความมั่นคงเป็นพิเศษ โดยเฉพาะด้านความมั่นคงทางทะเล ด้านการป้องกันการแพร่ขยายของอาวุธร้ายแรง และด้านการรักษาสันติภาพ แต่เห็นได้ชัดจากผลการประชุมอาเซียนในครั้งนี้ว่า อาเซียนไม่เห็นด้วย โดยอาเซียนได้ตอบย้ำว่า EAS จะร่วมมือกันในด้านพลังงาน การเงิน การจัดการตอบย้ำว่า EAS จะร่วมมือกันในด้านพลังงาน การเงิน การจัดการภัยพิบัติ การศึกษา และด้านสาธารณสุข

อีกเรื่องที่เป็นวาระซ่อนเร้นของสหรัฐ คือ การที่สหรัฐต้องการเป็นแกนกลางของสถาปัตยกรรมในภูมิภาค โดยต้องการเข้ามามีบทบาทนำใน EAS ซึ่งจะมาขัดแย้งกับท่าทีของอาเซียน ที่อาเซียนตอบย้ำมาตลอดว่า อาเซียนต้องการเป็นแกนกลางของสถาปัตยกรรมของภูมิภาค และต้องการเป็นแกนกลางของ EAS (ประภัสสร เทพชาตรี <http://www.ryt5.com/s/tpd/๑๑๕๑๕๔๒>)

ภายหลังการสู้รบอย่างรุนแรงในปี ๒๕๕๔ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้สร้างบรรทัดฐานใหม่ที่สำคัญคือการมีมติให้อินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนเข้าดำเนินการในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าหากประธานอาเซียนมีภาวะผู้นำและความกระตือรือร้นอย่างเพียงพอ

สามารถมีบทบาทที่ช่วยคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งให้ผ่อนคลายลง ซึ่งจะเห็นว่าที่ประชุมอาเซียนประสบความสำเร็จในการผลักดันให้ไทยและกัมพูชาเห็นชอบกับการส่งผู้สังเกตการณ์ชาวอินโดนีเซียไปยังพื้นที่พิพาทเพื่อเฝ้าสังเกตการหยุดยิง

อย่างไรก็ตาม แม้ฝ่ายกัมพูชาจะลงนามเห็นชอบกับการส่งผู้สังเกตการณ์ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม แต่อินโดนีเซียจะไม่ส่งทีมดังกล่าวมายังพื้นที่พิพาทจนกว่าจะได้รับความยินยอมจากทั้งสองฝ่าย ส่วนรัฐบาลไทย แม้จะเห็นชอบกับเรื่องดังกล่าวในที่ประชุมอาเซียน แต่กลับนิ่งเฉยในเวลาต่อมาเนื่องจากกองทัพแสดงท่าทีไม่เห็นด้วยโดยอ้างเหตุผลว่าการกระทำดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่ออธิปไตยไทย (ประภัสสร เทพชาตรี <http://www.ryt9.com/s/tpd/๑๑๕๑๕๔๒>)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของชาติ

อรอนงค์ น้อยวงศ์ (๒๕๓๕ : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแก้มพูชาสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมติณสูลานนท์ (ค.ศ. ๑๙๘๐-๑๙๘๘) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแก้มพูชา พร้อมทั้งศึกษานโยบายและจุดมุ่งหมายสำคัญของนโยบาย ตลอดจนการดำเนินนโยบายดังกล่าวในระหว่างปีค.ศ. ๑๙๘๐-๑๙๘๘ ภายใต้รัฐบาลพลเอกเปรมติณสูลานนท์ ผลการศึกษาพบว่า ประการแรกองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย คือ ท่าทีและพฤติกรรมของเวียดนามและการสนับสนุนของสหภาพโซเวียต โดยก่อนปี ค.ศ. ๑๙๘๑ เวียดนามมีท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ประนีประนอมในการแก้ปัญหา จนกระทั่งนายคอร์บาชอฟเข้ารับตำแหน่งผู้นำสหภาพโซเวียตเวียดนามจึงต้องปรับนโยบายตามด้วยการหันมาเจรจาแก้ปัญหาในเวลาต่อมา ประการที่สอง สัญญาของผู้กำหนดนโยบายของไทยเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการกำหนดนโยบายดังกล่าวทั้งนี้พบว่า ผู้กำหนดนโยบายของไทยมีสัญญาณที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง นโยบายของไทยมุ่งที่จะให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยวิถีทางการเมือง โดยให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา และให้ชาวกัมพูชามีสิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเอง ในการดำเนินนโยบายไทยให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับอาเซียน จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นขณะเดียวกันก็สนับสนุนรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยในการต่อต้านเวียดนามไปพร้อมกับการเปิดโอกาสสำหรับเวียดนามในการที่จะหันมาเจรจาแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยทางการเมือง จากการศึกษาพบว่า รัฐบาลพล.อ.เปรม ดำเนินนโยบายได้สำเร็จผลในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นพื้นฐานนำไปสู่การถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา รวมทั้งนำไปสู่กระบวนการสันติภาพและการเลือกตั้งเพื่อให้ชาวกัมพูชากำหนดอนาคตของตนเองในที่สุด

ศุณัย ผาสุก (๒๕๓๕ : บทคัดย่อ)กระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณต่อปัญหาแก้มปูชา(๔ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๘๘ ถึง ๒๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๙๑) วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษานโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณต่อปัญหาแก้มปูชา โดยเน้นปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้ง และปฏิสัมพันธ์ลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนายกรัฐมนตรีคณะที่ปรึกษาด้านนโยบายและกระทรวงการต่างประเทศรวมทั้งศึกษาผลกระทบของความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานและบุคคลเหล่านี้ที่มีต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในการดำเนินนโยบายต่อปัญหาแก้มปูชา

ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแก้มปูชาของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีสาเหตุหลักมาจากจุดยืนที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายทำเนียบรัฐบาลและกระทรวงการต่างประเทศ โดยขณะที่นายกรัฐมนตรีและคณะที่ปรึกษาด้านนโยบายริเริ่มนโยบายใหม่ด้วยการติดต่อกับระบอบเฮง สัมรินอย่างเปิดเผยและเสนอให้แก้ไขปัญหาก็ปูชาไปที่ละประเด็น รวมทั้งได้ประกาศนโยบาย "เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า" เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศในคาบสมุทรอินโดจีนนั้น กระทรวงการต่างประเทศยังคงเชื่อมั่นในความถูกต้องของนโยบายแนวทางเดิมที่เน้นการร่วมมือกับอาเซียนจีน สหรัฐอเมริกาและมิตรประเทศอื่น ๆ กดดันเวียดนาม และระบอบเฮง สัมรินด้วยมาตรการทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารอย่างแข็งกร้าวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาก็ปูชาอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งในที่สุดแล้วฝ่ายทำเนียบรัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทมากกว่ากระทรวงการต่างประเทศอย่างไรก็ตาม นโยบายต่างประเทศตามแนวทางของฝ่ายทำเนียบรัฐบาลเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเจรจาเพื่อสร้างสันติภาพในแก้มปูชา เนื่องจากสาเหตุสำคัญสองประการ คือ (๑) เป็นนโยบายที่สร้างความเป็นต่อให้กับระบอบเฮง สัมรินและกีดกันเขมรแดง และ (๒) เป็นนโยบายดำเนินไปในทางที่มุ่งสร้างความโดดเด่นให้กับนายกรัฐมนตรี และคณะที่ปรึกษาด้านนโยบาย โดยขาดทักษะทางการทูตที่เหมาะสม สำหรับการติดต่อกับระบอบเฮง สัมรินตามนโยบาย“เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” นั้น ผลการวิจัยพบว่า นักธุรกิจไทยไม่ประสบความสำเร็จมากเหมือนกับที่มีการประชาสัมพันธ์เอาไว้ ทั้งนี้สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการสู้รบในแก้มปูชาที่ยังคงดำเนินอยู่ภายหลังความล้มเหลวของการเจรจาสันติภาพครั้งต่างๆ ที่ดำเนินไปในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ธีระ อุตมะ (๒๕๔๓) ได้ทำการศึกษาเรื่องนโยบายด้านความมั่นคงของแก้มปูชาต่อไทย : ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบาย ค.ศ. ๑๙๙๓-๑๙๙๗ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาการต่อสู้ทาง

การเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในรัฐบาลผสมของกัมพูชา ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๙๓-๑๙๙๗ คือ ภายหลังจากที่กัมพูชาได้รับการช่วยเหลือจากสหประชาชาติในการจัดให้มีการเลือกตั้งและต่อมาก็มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยวิทยานิพนธ์เรื่องนี้อาศัยกรอบความคิด เรื่องการเมืองในระบบรัฐบาลมาศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของการต่อสู้ทางด้านการเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในรัฐบาลผสมของกัมพูชาที่มีต่อการกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงต่อไทย ผลการศึกษาพบว่า การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐบาลกัมพูชา ค.ศ.๑๙๙๓ ดำเนินไปภายใต้บริบทของการต่อสู้ทางการเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพรรคการเมืองใหญ่สองพรรค คือ พรรคพุนชนเปค ที่มีเจ้ารณฤทธิ์เป็นหัวหน้าพรรคและเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ ๑ กับพรรคประชาชนกัมพูชาที่มีนายฮุน เซนเป็นหัวหน้าพรรคและเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ ๒ พรรคการเมืองทั้งสองพรรคเคยเป็นศัตรูกันมาในอดีตและมีนโยบายที่แตกต่างกัน แต่ภายหลังจากที่มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมแล้วก็ปรากฏความพยายามที่จะดำเนินการเจรจาต่อรองทางด้านการเมือง และประสานผลประโยชน์ส่วนตัวผลประโยชน์ของพรรคการเมือง เพื่อรักษาความอยู่รอดและเสถียรภาพของรัฐบาลผสมเอาไว้ การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงที่เกิดมาจากแนวความคิดของผู้กำหนดการตัดสินใจของทั้งสองพรรคการเมืองซึ่งฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกที่เป็นมิตรกับไทยและอีกฝ่ายหนึ่งเคยเป็นปฏิปักษ์ต่อไทย แต่เมื่อมีการเจรจาต่อรองทางการเมืองที่เกิดขึ้นในรัฐบาลผสม ทำให้ที่ดำเนินการเจรจาต่อรองทางด้านการเมือง และประสานผลประโยชน์ส่วนตัวผลประโยชน์ของพรรคการเมือง เพื่อรักษาความอยู่รอดและเสถียรภาพของรัฐบาลผสมเอาไว้ การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงที่เกิดมาจากแนวความคิดของผู้กำหนดการตัดสินใจของทั้งสองพรรคการเมืองซึ่งฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกที่เป็นมิตรกับไทยและอีกฝ่ายหนึ่งเคยเป็นปฏิปักษ์ต่อไทย แต่เมื่อมีการเจรจาต่อรองทางการเมืองที่เกิดขึ้นในรัฐบาลผสม ทำให้ทิศทางนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทยมีลักษณะที่เป็นมิตรมากขึ้นกว่าในอดีต

ยศวีร์ คงชนจารุอนันต์, ร้อยเอก (๒๕๕๒: บทคัดย่อ) การศึกษาค้นคว้าจุดผ่านแดนถาวรกับผลที่มีต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชากรณีศึกษาการเปิดจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ มีความมุ่งหมายในการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาและผลกระทบของการยกระดับจุดผ่อนปรนเป็นจุดผ่านแดนถาวร รูปแบบ และวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา รวมทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอม โดยศึกษาค้นคว้าว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบในด้านความมั่นคงในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนและการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ ภายหลังจากการยกระดับจุดผ่อนปรนเป็นจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่โดยใช้

แบบสอบถามแบบปลายเปิดและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดกับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบด้านความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา จำนวน ๑๕ นาย และประชาชนที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณช่องจอม ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๔๐ คน สำหรับแบบสัมภาษณ์ใช้สอบถามผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดแนวทางปฏิบัติงานตามนโยบายการยกระดับจุดผ่อนปรนเป็นจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอม จำนวน ๕ นาย ซึ่งข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับ และได้ทำการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ แล้วสรุปโดยการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการพรรณนาผลจากการศึกษาค้นคว้า พบว่า การเปิดจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิงจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งได้เปิดทำการมาแล้วเป็นระยะเวลา ๖ ปี ส่งผลทำให้เศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ในบริเวณช่องจอมและพื้นที่ใกล้เคียงเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น แต่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ก็ยังคงมีอยู่และอาจจะมีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นในอนาคตประการที่สอง ภายหลังจากที่มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอมนั้น ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในด้านการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาของเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น โดยส่วนมากผลกระทบที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับปัญหาเงื่อนไขตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีตั้งแต่ในอดีตกาล, การคอร์รัปชันของนักการเมืองท้องถิ่น, การลักลอบค้ายาเสพติด, ปัญหาการโจรกรรมรถจักรยานยนต์ข้ามแดน, การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย, ปัญหาแรงงานต่างด้าว, การลักลอบตัดไม้ เป็นต้น ปัจจุบันประเทศกัมพูชามีการเปิดบ่อนกาสิโนขึ้นในบริเวณพื้นที่ติดกับชายแดน ยิ่งส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่สามารถผ่านเข้า-ออกได้โดยตลอดทั้งวัน ทั้งยังเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางรายที่มีหน้าที่รับผิดชอบการข้ามแดนของประชาชนทั้งสองประเทศมีความบกพร่องในหน้าที่ จึงทำให้การเปิดจุดผ่านแดนถาวรเป็นช่องทางหลักที่สำคัญในการก่อปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดนระหว่างทั้งสองประเทศประการสุดท้าย รูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลด่านอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องจอมนั้น พบว่า การที่มีบ่อนกาสิโนเกิดขึ้นในฝั่งกัมพูชาติดกับจุดผ่านแดนถาวรก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ในด้านต่างๆ จากผลของการผ่านเข้า-ออกบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม ของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวและนักการพนันที่ปะปนกันอยู่ในจำนวนนั้นจะมีผู้ที่ไม่ประสงค์ดีต่อส่วนรวมและประเทศชาติรวมอยู่ด้วย อาจจะกระทำการที่ผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม อีกทั้งบ่อนกาสิโนยังก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินและทำให้เกิดทางเลือกใหม่ในการประกอบอาชีพของนักการพนัน ทั้งยังเป็นจะเป็นการเพิ่มจำนวนนักการพนันให้มากยิ่งขึ้นตามไปด้วย โดยประชาชนที่เป็นผู้ขายบางรายมีความรับผิดชอบลดน้อยลงในเรื่องของการดูแลครอบครัว สาเหตุ

เนื่องจากติดการพนัน ก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมา เช่น การทะเลาะเบาะแว้งกันและการทำร้ายร่างกายของสามีภรรยา เป็นต้น จะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่ปัญหาอื่นๆ อีกนับประการโดยสรุป จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น สมควรให้มีการทบทวนในการวางแผนและกำหนดมาตรการในการป้องกันปัญหาตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ให้มีความชัดเจนและเหมาะสมกับสถานะเหตุการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งถ้าได้รับการแก้ไขปัญหอย่างจริงจังนั้น จะส่งผลทำให้เกิดความมั่นคงในพื้นที่และสามารถทำให้จุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการค้าและการท่องเที่ยวที่สำคัญ ส่งผลทำให้เศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชามีทิศทางที่ดียิ่งขึ้น

แอนเดียร์ คาสติลโล (Andrea G. Castillo). (๒๐๐๕ : Abstract) ได้ศึกษาความล้มเหลวของนโยบายของสหรัฐอเมริกาในลาตินอเมริกาจากสงครามต่อต้านยาเสพติดสู่สงครามก่อการร้าย การศึกษาในลาตินอเมริกา ที่เป็นสงครามยาเสพติดในประเทศโคลัมเบีย ซึ่งประเทศโคลัมเบียได้มีปัญหายาเสพติด กองโจร กองกำลังกึ่งทหารที่เป็นกองกำลังติดอาวุธ ทั้งสองกลุ่มได้ใช้การค้ายาเสพติด ในการทำสงครามยืดเยื้อ นโยบายของประธานาธิบดีคลินตัน ได้มีนโยบายกับกลยุทธ์ปราบปรามยาเสพติดที่เรียกว่า แผนโคลัมเบีย ซึ่งทำให้โคลัมเบียเป็นประเทศในอันดับสามของโลก ที่สหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลือทางทหารจากอิสราเอลและอียิปต์ หลังจากหมดยุคอัฟกานิสถานและอิรัก หลักจาก เหตุการณ์ ๙/๑๑ กลยุทธ์ของสหรัฐอเมริกาได้แตกต่างจากสงครามต่อต้านยาเสพติดสู่สงครามต่อต้านการก่อการร้าย มีการเพิ่มกำลังทหารเข้าไปในโคลัมเบียเพื่อปราบปรามความไม่สงบ และโค่นล้มรัฐบาลโคลัมเบียจากประเทศอื่นในลาตินอเมริกา ผลจากนโยบายนี้ ๔๐ ปีผ่านไป นโยบายนี้ได้ประสบความสำเร็จล้มเหลว สหรัฐอเมริกาไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และสถานการณ์กับเลวร้ายกว่าเดิม

แนวคิดผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. ประวัติและแนวคิด ฮานส์ เจ มอร์เกนธอ

ฮานส์ เจ. มอร์เกนธอเกิดเมื่อปีค.ศ. ๑๙๐๔ ในโคบวร์ก (Coburg) เมืองเล็กๆ ในส่วนเหนือของบาเยิร์น (Bayern) ประเทศเยอรมัน ชีวิตในวัยเด็กของมอร์เกนธอนั้นเต็มไปด้วยความเจ็บปวด หวาดระแวง และสับสน เมื่อถูกกดดันจากบิดาที่เข้มงวด และจากสังคมรอบข้างที่อยู่ภายใต้บรรยากาศต่อต้านชาวยิวที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะนั้น มอร์เกนธอพบว่า การอ่านหนังสือและการเรียนเป็นทางออกที่เหมาะสมสำหรับเขา มอร์เกนธอจึงเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดีเด่น แม้จะถูกข่มขู่จากปัญหาสุขภาพที่อ่อนแอและถูกกดดันจากสังคมรอบข้าง มอร์เกนธอมี

ความสนใจในวรรณคดีและปรัชญา และประวัติศาสตร์ เมื่อต้องศึกษาต่อ การศึกษาทางด้านวรรณกรรมจึงเป็นทางเลือกแรกของเขา แต่เมื่อถูกคัดค้านจากบิดา มอร์เกนธอนไปสู่วางเลือกที่สอง นั่นคือการศึกษาปรัชญา ในฤดูใบไม้ผลิในปีค.ศ. ๑๙๑๒ มอร์เกนธอนได้เข้าศึกษาในคณะปรัชญา มหาวิทยาลัยแฟรงค์เฟิร์ต แต่เมื่อเขาต้องพบกับความผิดหวังกับเนื้อหา และวิธีการสอนที่ “เน้นความเป็นเหตุผล จนเกือบเข้าขั้นวิทยาศาสตร์” การศึกษาทางกฎหมายจึงเป็นทางเลือกสุดท้ายที่มอร์เกนธอนและบิดาสามารถเห็นพ้องต้องกัน “เมื่อสาขาวิชาที่ข้าพเจ้ามีความสนใจอย่างจริงจังถูกกำจัดออกไป สาขาปรัชญาอันเนื่องมาจากความไร้ความดึงดูดทางอารมณ์ และวรรณคดีเนื่องมาจากการคัดค้านของบิดา กฎหมายจึงดูเหมือนจะเป็นทางเลือกที่ไม่ต้องการความเชี่ยวชาญพิเศษและความผูกพันทางอารมณ์ใดๆ” ๒ ในปี ค.ศ. ๑๙๐๔ มอร์เกนธอนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยมิวนิก ในสาขาวิชากฎหมายสาธารณะและประวัติศาสตร์การทูตยุโรป (Public Law and European Diplomatic History) และถึงแม้ว่าตลอดระยะเวลาในการศึกษา มอร์เกนธอนจะไม่ได้มีความกระตือรือร้นหรือสนใจวิชากฎหมายมากขึ้นเลย แต่เขายังสามารถสำเร็จการศึกษาในระดับดุษฎีบัณฑิตทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยแฟรงค์เฟิร์ตได้ในที่สุดในช่วงระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๒๘ จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. ๑๙๑๑ มอร์เกนธอนได้เข้าฝึกงานทางกฎหมายโดยได้มีโอกาสร่วมทีมงานของ ฮูโก ซินไซเมอร์ (Hugo Sinzheimer) ทนายผู้เชี่ยวชาญคดีอาญาและคดีแรงงาน ซึ่งสอนวิชากฎหมายแรงงานในมหาวิทยาลัยแฟรงค์เฟิร์ต โดยแม้ว่ามอร์เกนธอนได้รับคำสั่งให้เป็นผู้ช่วยในทีมงานของซินไซเมอร์เป็นเวลาเพียงหกเดือน แต่ด้วยความถูกอรรถาธิบายใจคอ มอร์เกนธอนได้ทำงานในฐานะผู้ช่วยของซินไซเมอร์ต่อรวมเป็นเวลากว่าสองปี ในระยะเวลาดังกล่าวนี้นี้ มอร์เกนธอนได้มีโอกาสลงมือทำงานทางกฎหมายอย่างจริงจังเป็นครั้งแรกในฐานะผู้ช่วยและตัวแทนของซินไซเมอร์ในการว่าความในศาลอาญา ในขณะที่เดียวกันมอร์เกนธอนยังมีโอกาสช่วยงานทางด้านวิชาการขอซินไซเมอร์ในฐานะงานวิจัย และเป็นผู้ช่วยสอนโดยมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าข้อมูลในการวิจัยและเตรียมการสอน จากประสบการณ์ในการฝึกงานนี้ทำให้มอร์เกนธอนตระหนักว่าตนเองไม่เหมาะสมสำหรับงานทางด้านกฎหมายไม่ว่าจะเป็นทนายหรือผู้พิพากษา และค้นพบว่าตนสนใจที่จะเข้ามาในวงการวิชาการมากกว่า

เมื่อสถานการณ์การเมืองในสเปนเลวร้ายลงเรื่อยๆ จนในที่สุดสงครามภายในสเปนเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ซึ่งในระหว่างนั้น มอร์เกนธอนและภรรยา กำลังอยู่ในช่วงการเดินทางไปพักผ่อนที่เมลานี ประเทศอิตาลีและกำลังเดินทางกลับมาที่สเปนโดยผ่านปารีส แต่การปิดล้อมกรุงมาดริดและการต่อสู้โจมตีกลับเริ่มต้นขึ้นและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้การเดินทางออกนอกสเปนที่คาดว่าจะใช้เวลาเพียงไม่กี่สัปดาห์ กลับกลายเป็นจุดสิ้นสุดของมอร์เกนธอนในสเปน

หลังจากสงครามภายในสเปนขยายตัวจนกลายเป็นสงครามกลางเมือง มอร์แกนธและภรรยาต้องเร่ร่อนไปทั่วยุโรปเป็นเวลาหลายเดือน และในเดือนกรกฎาคมปีค.ศ. ๑๙๓๗ มอร์แกนธเดินทางมาถึงสหรัฐอเมริกา เขารู้ดีว่าจะต้องฝ่าฟันอุปสรรคในเรื่องภาษาและต้องทำงานอย่างหนักเพื่อแข่งขันกับทั้งชาวอเมริกันและปัญญาชนยิวอพยพคนอื่นๆ มอร์แกนธได้ตำแหน่งสอนในวิทยาลัยบรูคลิน และย้ายไปที่มหาวิทยาลัยแคนซัส ซิตีสองปีต่อมา เขาสอนทั้งในวิชาเกี่ยวกับการเมืองสหรัฐอเมริกา, กฎหมาย, ปรัชญา, การเมือง, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และยังเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ต่างๆ เพื่อประทังชีวิต หลังจากฝ่าฟันความลำบากเป็นเวลานานหลายปีในที่สุดจุดเริ่มต้นของความรุ่งโรจน์ทางอาชีพของมอร์แกนธได้เดินทางมาถึงในปีค.ศ. ๑๙๔๑ เมื่อเขาได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัยชิคาโกให้รับตำแหน่งสอนชั่วคราวในคณะรัฐศาสตร์ และเมื่อสิ้นสุด Law for the Reestablishment of the State Bureaucracy (๑๙๓๓) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในการกำจัดฝ่ายตรงข้าม

ทศวรรษที่ ๑๙๔๐ มอร์แกนธ ผู้อพยพชาวยิวซึ่งหนีภัยนาซีมายังดินแดนใหม่ ได้กลายเป็นหนึ่งในนักทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีความสำคัญที่สุดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองในปีค.ศ. ๑๙๔๖ Scientific Man and Power Politics หนังสือเล่มแรกของมอร์แกนธในสหรัฐอเมริกาได้ปรากฏออกมาสู่สายตาสาธารณชนเป็นครั้งแรก ดังที่มอร์แกนธเขียนไว้ในบทนำงานชิ้นนี้มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาค้นหาสาเหตุของความล้มเหลวในการรับมือกับปัญหาทางการเมือง โดยเฉพาะในเวทีการเมืองระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยมอร์แกนธเสนอว่า ความเชื่อมั่นในศักยภาพของวิทยาศาสตร์ในอันที่จะสามารถแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่มนุษย์ในโลกสมัยใหม่ต้องเผชิญ รวมทั้งปัญหาทางการเมืองนั้นเป็นที่มาของความเสื่อมถอยของความคิดทางการเมืองในโลกตะวันตกทั้งหลาย และในผลงานชิ้นนี้ มอร์แกนธมีจุดประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นถึงต้นกำเนิดรากฐานทางปรัชญาและความคิดทางการเมืองซึ่งเป็นที่มาของความศรัทธาเชื่อมั่นในศักยภาพของวิทยาศาสตร์นี้ และ还将จะแสดงให้เห็นว่าเหตุใดความเชื่อมั่นในอำนาจของวิทยาศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้ โดยเฉพาะเมื่อเราพิจารณาถึงปัญหาทางสังคมการเมือง เมื่อกล่าวเช่นนี้ น่าจะทำให้เห็นได้ว่าศัตรูตัวฉกาจที่มอร์แกนธต้องการ โจมตีนั้น คือความเชื่อมั่นหรืออาจเรียกว่าเป็นความศรัทธาอย่างกล้าในศักยภาพของวิทยาศาสตร์ มอร์แกนธได้แสดงให้เห็นว่าความเชื่อมั่นในศักยภาพของวิทยาศาสตร์ ซึ่งนำมาสู่ความเชื่อมั่นในเหตุผลที่เกินพอดีหรือที่เรียกว่า ‘เหตุผลนิยม’(rationalism) นั้นมีต้นกำเนิดมาจากการค้นพบกฎเกณฑ์ใหม่และโลกใหม่ของนักวิทยาศาสตร์ในช่วงศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ ซึ่งการค้นพบดังกล่าวนี้ทำให้มนุษย์รู้สึกว่าคุณสามารถควบคุม เข้าใจและแก้ไขปัญหาทุกอย่างในโลกได้อย่างสิ้นเชิงเป็นครั้งแรกความตื่นเตนและประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับจากการค้นพบใหม่ๆ ทางวิทยาศาสตร์เหล่านี้ทำให้มนุษย์หลงใหลใน

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ และเชื่อว่าด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์นี้จะทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจความรู้ทั้งมวลในโลกนี้ได้ทั้งหมด ‘มนุษย์วิทยาศาสตร์’ ผู้คลั่งไคล้ใน ‘วิธีการทางวิทยาศาสตร์’ จึงเป็นผลผลิตจากโลกสมัยใหม่ มนุษย์วิทยาศาสตร์เชื่อว่าโลกทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคมล้วนถูกควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ธรรมชาติซึ่งเป็นสากล และหากมนุษย์สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์เหล่านี้ได้ มนุษย์จะสามารถควบคุมและมีอำนาจเหนือความเป็นไปทุกประการในโลกได้และกฎเกณฑ์สำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์เหล่านี้ได้นั้นก็คือ ‘เหตุผล’ ของมนุษย์ ดังนั้น เหตุผลจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือพิเศษที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ความเป็นไป และแก้ไขปัญหาทุกประการในโลกนี้ได้ในที่สุด

ความคลั่งไคล้ในวิทยาศาสตร์ที่กำเนิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ นี้ได้ก่อเกิดเป็น ‘ปรัชญา’ หรือชุดสมมติฐานในการมองธรรมชาติของมนุษย์และโลกทั้งหมด ซึ่งให้ความหมายแก่ความคิดและการกระทำของมนุษย์ที่ถูกเรียกว่า ‘ปรัชญาเหตุผลนิยม’ ปรัชญาเหตุผลนิยมนี้มีลักษณะที่สำคัญคือ ความเชื่อมั่นว่าเหตุผลของมนุษย์ โดยผ่านวิธีการศึกษาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ จะสามารถทำให้มนุษย์ค้นพบความจริงทุกประการในโลกได้ในที่สุด ปรัชญาเหตุผลนิยมยังมีอิทธิพลสืบต่อมาในช่วงทศวรรษที่ ๑๙ - ๒๐ โดยแผ่ซ่านเข้ามากลายเป็นรากฐานของแนวความคิดทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดทางปรัชญา, การเมือง และเศรษฐกิจมอร์แกนธอว์สันอธิบายต่อไปว่า ความเชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์นี้ยังกลายเป็นจุดสำคัญที่แบ่งแยกยุคสมัยนี้ออกจากยุคสมัยอื่นในประวัติศาสตร์ โดยทำให้ยุคสมัยนี้กลายเป็นยุคสมัยของเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดทางปรัชญา, การเมือง หรือเศรษฐกิจจะมีมากมายหลากหลาย หรือแตกต่างกันเพียงใด แต่สิ่งที่แนวความคิดในยุคแห่งเหตุผลนี้มีอยู่ร่วมกันนั้นคือ ความเชื่อมั่นว่าวิทยาศาสตร์จะสามารถ หรืออย่างน้อยก็มีความศักยภาพที่จะสามารถแก้ไขปัญหาของมนุษย์ได้ทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่นในทางการเมืองนั้น แม้วิธีคิดเช่นนี้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนที่สุดในปรัชญาการเมืองเสรีนิยม แต่หากเราหันไปพิจารณาแนวความคิดทางการเมืองอื่นๆ ที่ไม่ใช่เสรีนิยม หรือตรงข้ามกับเสรีนิยม อย่างอนุรักษนิยม หรือแม้แต่มาร์กซิสต์ ความเชื่อว่าการเมืองจะสามารถถูกแทนที่ด้วยวิทยาศาสตร์ก็ซึมซาบอยู่ในแนวความคิดในยุคสมัยของเหตุผลเหล่านี้ไม่ต่างกัน “ไม่ว่าอะไรก็ตามที่แบ่งแยกทำเนียบขาวออกจากเครมลิน เสรีนิยมออกจากอนุรักษนิยม ทั้งหมดล้วนมีความเชื่อร่วมกันว่า แม้ไม่ใช่ในขณะนี้ แต่อย่างน้อย ในที่สุดแล้ว การเมืองจะสามารถถูกแทนที่ด้วยวิทยาศาสตร์ แม้จะถูกอธิบายไว้แตกต่างกัน” ในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา มอร์แกนธอว์สันเห็นว่ามวลมนุษยชาติได้ประสบกับหายนะทางการเมืองและการทหารที่ไม่ได้เป็นอุบัติเหตุทางประวัติศาสตร์ โดยแน่นอนว่าเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าในประวัติศาสตร์ย่อมสามารถมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ แต่สำหรับมอร์แกนธอว์สัน หายนะที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๓๐ - ๑๙๔๐ นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบที่ทำให้เห็นอย่าง

ชัดเจนว่าเหตุการณ์เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นในฐานะอุบัติเหตุทางประวัติศาสตร์ แต่กลับเป็นสัญญาณที่ชัดเจนของโรคร้ายในแนวความคิดทางปัญญา ศีลธรรม และการเมือง ที่มีต้นตอมาจากชุดสมมติฐานทางปรัชญาของยุคสมัยของเหตุผลนี้เอง

มอร์แกนเสนอว่าปรัชญาเหตุผลนิยมเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของโลกทางสังคมและธรรมชาติเหตุผลเองผิดไป ปรัชญาเหตุผลนิยมเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ผิด เพราะละเลยที่จะมองว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นประกอบด้วยสามมิติด้วยกัน นั่นคือ มิติทางชีวภาพ มิติทางเหตุผล และมิติทางจิตวิญญาณ ปรัชญาเหตุผลนิยมกลับมองข้ามแรงกระตุ้นทางชีวภาพ และแรงปรารถนาทางจิตวิญญาณ และให้ความสนใจแต่เฉพาะมิติด้านเหตุผลของมนุษย์ โดยมองว่าเหตุผลสามารถเติมเต็มหน้าที่ทุกอย่างในการคงอยู่ของมนุษย์ได้ ปรัชญาเหตุผลนิยมจึงเพิกเฉยต่อความต้องการทางชีวภาพและจิตวิญญาณของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์ และไม่สนใจพิจารณาอิทธิพลของพลังที่ไร้เหตุผลที่มีต่อการกระทำของมนุษย์ ปรัชญาเหตุผลนิยมยังเข้าใจธรรมชาติของโลกทางสังคมผิดไปเพราะปรัชญาเหตุผลนิยมละเลยความแตกต่างระหว่างโลกทางสังคม ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนสับสน ความไม่ผสมกลมกลืน กับโลกทางธรรมชาติที่มีความสอดคล้องกลมกลืน เน้นอนตายตัวและเรียบง่ายกว่า ดังนั้นปรัชญาเหตุผลนิยมจึงไม่ได้ตระหนักว่ามนุษย์ไม่มีทางสามารถควบคุม หรือแม้แต่เข้าใจโลกทางสังคมได้ในลักษณะหรือในระดับเดียวกับที่เข้าใจโลกทางธรรมชาติได้ ในขณะเดียวกัน ปรัชญาเหตุผลนิยมยังยกย่องและเชื่อมั่นในศักยภาพของเหตุผลของมนุษย์มาจนเกินไป โดยไม่เฉลียวใจเลยว่าเหตุผลนั้น แท้จริงแล้วเป็นเพียงทาสรับใช้พลังที่ไร้เหตุผล เช่นกิเลสตัณหาของมนุษย์ต่างหากสำหรับมอร์แกนแล้ว มนุษย์ประกอบด้วยส่วนที่มีเหตุผลและไม่มีเหตุผล และมีทั้งส่วนที่กำหนดโดยปัจจัยทางชีวภาพ และส่วนที่ถูกกำหนดจากกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคม มนุษย์จะเป็นมนุษย์แห่งเหตุผลเพราะเขาเลือกที่จะเป็น แต่มนุษย์เป็นสัตว์ทางการเมืองและมนุษย์ศีลธรรมเพราะเขาเป็นมนุษย์ แรงขับเคลื่อนที่ไร้เหตุผลของมนุษย์จึงมีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์มากกว่าเหตุผล มอร์แกนมองว่ามนุษย์มีความเห็นแก่ตัว (selfishness) ซึ่งหมายถึงการที่มนุษย์มีความต้องการปัจจัยที่จะทำให้ตนเองสามารถอยู่รอดได้ภายใต้เงื่อนไขธรรมชาติหรือเงื่อนไขของสังคมหนึ่งๆ เช่นอาหาร ที่อยู่ เงิน หน้าที่การงาน หรือการแต่งงาน อย่างไรก็ตามธรรมชาติมนุษย์ในส่วนนี้อาจเติมเต็มทำให้เกิดความเพียงพอได้ แม้ในบางครั้งจะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ก็ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่มอร์แกนขอให้มีความสำคัญยิ่งกว่าความเห็นแก่ตัว คือความกระหายในอำนาจ (animus dominandi) สำหรับมอร์แกนแล้ว มนุษย์เกิดมาเพื่อการครอบงำและด้วยเงื่อนไขนี้เองทำให้มนุษย์ต้องอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น “มนุษย์ทุกคนเกิดมาเป็นทาส แต่ในทุกที่เขากลับต้องการเป็นนาย” มอร์แกนเห็นว่าความกระหายในอำนาจเหนือผู้อื่น (lust for power) เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดความ

ขัดแย้งระหว่างมนุษย์และมนุษย์ด้วยกันเพราะพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เป็นผลมาจากแรงจูงใจในการแสวงหาอำนาจนั้น จะเป็นการกระทำมิใช่เพียงเพื่อความอยู่รอดเท่านั้น หากแต่จะเป็นพฤติกรรมเพื่อแสวงหาความเหนือกว่าผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม สำหรับมอร์แกนธอนั้น การเมืองภายในรัฐและการเมืองระหว่างรัฐจำเป็นจะต้องถูกแยกออกจากกัน ทั้งนี้เพราะการเมืองภายในรัฐยังมีกลไกที่ทำหน้าที่ควบคุมแรงขับเคลื่อนจากธรรมชาติมนุษย์เอาไว้ ซึ่งได้แก่ชนบประเพณี กฎหมาย และผลประโยชน์แห่งชาติร่วมกัน หากแต่เมื่อพิจารณาการเมืองระหว่างรัฐแล้ว จะเห็นว่าการเมืองในระดับระหว่างรัฐซึ่งอยู่ภายใต้สภาวะอนาธิปไตยนั้น ไม่มีกลไกเหล่านี้คอยควบคุมอยู่ เวทีการเมืองระหว่างรัฐจึงเป็นการแข่งขันกันเพื่ออำนาจอย่างแท้จริง เพราะประชาชนที่ไม่สามารถเติมเต็มความกระหายอำนาจของตนภายในเขตแดนของรัฐได้ จำต้องหันมาปลดปล่อยธรรมชาติของตนในเวทีการเมืองระหว่างรัฐ รัฐในความคิดของมอร์แกนธอนจึงถือเป็นตัวแทนของปัจเจกบุคคลที่จะแสดงธรรมชาติของตนออกมา “... สิ่งใดที่ปัจเจกบุคคลไม่ได้รับอนุญาตให้ต้องการเพื่อตัวเอง เขากลับถูกส่งเสริมให้แสวงหาสิ่งนั้นให้แก่เรื่องแต่งทางกฎหมายที่ถูกเรียกว่า ‘รัฐ’ ” ทั้งนี้เมื่อปัจเจกบุคคลตระหนักได้ว่าเขาสามารถตอบสนองกิเลสตัณหาของตนได้อย่างเต็มที่ผ่านความเป็นชาติ ความเห็นแก่ตัวจึงได้เปลี่ยนแปลงกลายเป็นความรักชาติ ซึ่งมอร์แกนธอนั้นเห็นว่าอุดมการณ์ชาตินิยมหรือความรักชาตินี้จะกลายเป็นสะพานที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนและผู้นำ รัฐหรืออีกนัยหนึ่งก็คือผู้นำรัฐจึงถือเป็นตัวแสดงที่สามารถสะท้อนภาพธรรมชาติของมนุษย์ในความคิดของมอร์แกนธอนได้ ธรรมชาติของมนุษย์จึงได้ปรากฏออกมาในระดับรัฐได้โดยผ่านธรรมชาติของผู้นำหรือตัวแทนของรัฐ และเวทีการเมืองระหว่างรัฐต่างๆ จึงเป็นการต่อสู้เพื่ออำนาจอย่างแท้จริง

ดังนั้น สำหรับมอร์แกนธอนแล้ว ปรัชญาเหตุผลนิยมจึงยังเข้าใจธรรมชาติของโลกทางสังคม โดยเฉพาะการเมืองผิดไป เพราะปรัชญาเหตุผลนิยมยังไม่ได้ตระหนักว่าการเมืองเรื่องอำนาจซึ่งมีรากฐานมาจากความกระหายที่ไม่สามารถเติมเต็มหรือขจัดออกไปได้ของมนุษย์นั้นเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่ไม่สามารถแยกออกได้ของโลกทางสังคมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกัน ด้วยลักษณะของธรรมชาติของมนุษย์ดังที่กล่าวมา การเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขันทางอำนาจจึงเป็นเรื่องถาวรที่ไม่สามารถจะถูกกำจัดให้หมดไปได้ ไม่ว่าจะเป็นด้วยปรัชญาทางการเมืองหรือระบบการเมืองใดก็ตาม ดังนั้น ในทัศนะของมอร์แกนธอน ความพยายามในการกำจัดการเมืองที่เต็มไปด้วยการต่อสู้เพื่ออำนาจออกไปจากโลกทางสังคม โดยเฉพาะในเวทีการเมืองระหว่างประเทศด้วย ‘สูตรสำเร็จวิเศษ’ (magic formula) ทางกฎหมาย เศรษฐกิจ หรือการประนีประนอมเจรจา

ตามแนวคิดของฝ่ายเสรีนิยม จึงเป็นเรื่องที่นอกจากจะต้องล้มเหลวแล้ว ยังอาจนำไปสู่ภัยอันตรายดังที่ปรากฏในสงครามโลกครั้งที่สองสำหรับปรัชญาเหตุผลนิยมแล้ว ‘เหตุผล’

เปรียบเสมือนเทพเจ้าผู้นำหนทางสู่แสงสว่างทางปัญญามนุษย์ หากมนุษย์เดินตามหนทางแห่งเหตุผลแล้ว แน่แน่นอนว่าเราจะสามารถเดินไปถึงเส้นชัยได้ในที่สุด แต่หากมนุษย์เดินในทางตรงข้ามกับหนทางแห่งเหตุผล นอกจากมนุษย์จะต้องประสบกับความล้มเหลวแล้ว ยังหมายถึงการเลือกเดินทางที่ผิดต่อหลักทางศีลธรรมด้วยทั้งนี้เพราะแก่นสารของโลกและมนุษย์คือเหตุผล มนุษย์จึงมีภาระหน้าที่ที่ต้องทำตามกฎแห่งเหตุผล ชีวิตที่ดีก็คือชีวิตที่ดำเนินตามกฎแห่งเหตุผล ดังนั้นความชั่วร้ายและความล้มเหลวที่เกิดขึ้นบนโลก สำหรับปรัชญาเหตุผลนิยมแล้ว ล้วนมีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์ไม่ได้เดินตามหรือยังค้นหาหนทางแห่งเหตุผลไม่พบเท่านั้น ปัญหาใดที่มนุษย์ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ย่อมหมายถึงมนุษย์ยังไม่สามารถใช้เหตุผลของตนเพื่อเข้าถึงความรู้ที่รออยู่ ซึ่งขึ้นอยู่กับระยะเวลาเท่านั้นที่เหตุผลจะนำพามนุษย์ให้ค้นพบทางออกได้ในที่สุด

ดังนั้น เหตุผลของมนุษย์ ซึ่งได้รับการยกย่องจากปรัชญาเหตุผลนิยมว่าเปรียบเสมือนเทพเจ้าผู้นำทางสู่แสงสว่างและความสุขมาสู่มนุษย์ จึงกลับเปรียบเสมือนเป็นเพียงคนรับใช้ที่คอยชี้แนะทางแก่พลังที่ไร้เหตุผลในสายตาของมอร์แกนธอนั้น ถึงแม้บางครั้ง เหตุผลจะดูเหมือนว่าสามารถเอาชนะแรงกระตุ้นที่ไร้เหตุผลได้ และรับบทบาททั้งในการกำหนดเป้าหมายและวิธีการในการกระทำของมนุษย์ ดังเช่น ในบทละครเรื่องแฮมเล็ต (Hamlet) หรือตามแนวคิดของนักวิชาการที่อยู่บนหอคอยงาช้าง แต่แท้ที่จริงแล้ว มอร์แกนธอกลับเห็นว่าปรากฏการณ์เหล่านี้จะเกิดได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้รับแรงกระตุ้นจากพลังทางอารมณ์ที่ต้องการยึดถือในความจริงทางวิทยาศาสตร์ ในช่วงเวลาที่อยู่ปรัชญาและความเชื่อทางศาสนาซึ่งเคยเป็นหลักยึดลุ่มสลายลงไปและจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมใหม่ๆ ที่ตามจากความเชื่อดังกล่าว

โดยสรุปแล้วมอร์แกนธอเห็นว่า การที่เหตุผลดูเหมือนจะสามารถเอาชนะพลังที่ไร้เหตุผลของมนุษย์ได้นั้น แท้จริงแล้วเป็นเพียงความบังเอิญทางประวัติศาสตร์เท่านั้น มิใช่สัญญาณของการขยายตัวอย่างก้าวหน้าของเหตุผลอย่างที่ปรัชญาเหตุผลนิยม หรือเสรีนิยมกล่าวอ้างแต่อย่างใด ปรัชญาเหตุผลนิยมเชื่อว่าปัญหาที่มนุษย์ต้องเผชิญมีอยู่สองประเภทด้วยกัน นั่นคือหนึ่ง ปัญหาที่มนุษย์สามารถหาทางแก้ไขได้แล้ว ซึ่งวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวนั้นจะสามารถใช้ได้ข้ามกาลเวลา และสถานที่ และสอง ปัญหาที่มนุษย์ยังไม่สามารถหาทางแก้ไขได้ ด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์ยังไม่มีความรู้มากเพียงพอ แต่มนุษย์จะสามารถแก้ไขได้ในที่สุด ดังนั้น เมื่อมีปัญหาใดไม่สามารถแก้ไขได้ หนทางแก้ไขที่มนุษย์วิทยาศาสตร์เสนอก็คือการหาความรู้เพิ่มเติม อย่างไรก็ตามมอร์แกนธอกลับพยายามเสนอให้มนุษย์วิทยาศาสตร์ทั้งหลายตระหนักว่า ปัญหาในโลกทางสังคมและปัญหาในโลกทางธรรมชาตินั้นมีความแตกต่างกันอยู่ในสาระสำคัญ ในขณะที่ปัญหาในโลกทางธรรมชาติเป็นปัญหาทางเทคนิคที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์แต่ประการใด ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ก็เนื่องมาจากมนุษย์ยังไม่มีความรู้มากพอ แต่เมื่อใดที่มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหา

นั่นได้ วิธีการแก้ปัญหานั้นก็จะใช้ได้กับปัญหานั้นๆ ได้ทุกเวลาและสถานที่แต่ปัญหาในโลกทางสังคมกลับเป็นปัญหาที่เป็นผลมาจากความขัดแย้งที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวและความกระหายอำนาจของมนุษย์ที่เป็นธรรมชาติฝังรากลึกอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน การแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งดังกล่าวนี้จึงทำได้แค่เพียงการบรรเทาหรือระงับความรุนแรงเอาไว้ แต่ไม่สามารถที่จะแก้ไขหรือกำจัดให้หมดไปอย่างถาวรได้

การแก้ไขปัญหาในโลกทางสังคม จึงไม่ได้ต้องการความรู้ทางเทคนิคดังเช่นการแก้ไขปัญหาลงโลกทางธรรมชาติ แต่สิ่งที่มอร์แกนขอเห็นว่าเป็นกุญแจสำคัญในการรับมือกับปัญหาลงโลกทางสังคมได้กลับคือปรีชาญาณ (wisdom) และความเข้าใจที่ลึกซึ้ง (insight) ซึ่งมนุษย์ที่เป็นยิ่งกว่ามนุษย์วิทยาศาสตร์จะนำมาใช้กลั่นกรองประสบการณ์ของเขาให้กลายเป็นกฎสากลแห่งธรรมชาติมนุษย์ ผู้ที่สามารถทำเช่นนั้นได้จึงจะถือเป็นตัวแทนของเหตุผลและนักสังนัยผู้เข้าใจความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ในโลกที่แท้จริงมูลเชิงประจักษ์ และผู้ที่ไม่มีสิ่งอื่นนอกจากข้อเท็จจริงหรือไม่มีสิ่งอื่น

มอร์แกนยังสรุปว่าการกระทำเพื่อความสำเร็จ คือการกระทำที่ควรเป็นไปตามกฎแห่งศิลปะทางการเมือง นั่นคือ ปรีชาญาณทางการเมือง (Political wisdom) การตระหนักรู้ว่าการเมืองเป็นเรื่องชั่วร้ายอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ยังกระทำไปไม่ว่าอย่างไร นั่นถือเป็นความกล้าหาญทางศีลธรรม (moral courage) และการเลือกหนทางการกระทำที่ชั่วร้ายน้อยที่สุดเพื่อตอบสนองกับความจำเป็นเฉพาะหน้า นั่นคือการตัดสินใจทางศีลธรรม (moral judgment) และด้วยส่วนผสมของทั้งสามองค์ประกอบนี้เท่านั้น ที่จะทำให้มนุษย์สามารถผานธรรมชาติทางการเมืองของเขา กับจุดหมายทางศีลธรรมของเขาได้

โดยสรุปแล้ว มอร์แกนขอเห็นว่าการเข้าใจลึกซึ้งของปรัชญาเหตุผลนิยมที่มองธรรมชาติของมนุษย์, ธรรมชาติของโลกทางสังคม และธรรมชาติของเหตุผลผิดไปนั้น เป็นสาเหตุของความเสื่อมถอยของแนวความคิดทางการเมืองของโลกตะวันตก และยังทำให้มนุษย์ในยุคสมัยของเหตุผลนี้ไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจและรับมือกับปัญหาทางการเมืองโดยเฉพาะในเวทีการเมืองระหว่างรัฐได้ จนกลายเป็นหายนะในสงครามโลกที่ผ่านมา ปรัชญาเหตุผลนิยมมองว่าโลกถูกควบคุมด้วยกฎแห่งเหตุผล และในที่สุดมนุษย์จะสามารถแก้ไขอุปสรรคทุกอย่างที่มนุษย์ต้องเผชิญได้ด้วยเหตุผล ความชั่วร้าย ความขัดแย้งและสงครามจึงเป็นเรื่องชั่วคราวที่จะสามารถแก้ไขหรือขจัดออกไปได้ในที่สุด ในทัศนะของมอร์แกน การมองโลกในลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าปรัชญาเหตุผลนิยมได้ละเลยและมองข้ามการคงอยู่ของสิ่งที่ถูกเรียกว่า ‘โศกนาฏกรรม’ ของชีวิตมนุษย์ ที่เกิดจากการที่มนุษย์ต้องเผชิญกับประสบการณ์สามประการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งได้แก่ หนึ่ง ความขัดแย้งที่ไม่มีวันสิ้นสุดของพลังที่เป็นคู่ตรงข้าม ดังเช่นการต่อสู้ระหว่าง ชีวิตและความตาย,

แสงสว่างและความมืด, ความดีและความชั่ว, เหตุผลและกิเลสตัณหา, ความแข็งแรงและความป่วยไข้, สันติภาพและสงครามที่ครอบงำโลกมนุษย์อยู่ตลอดเวลา สอง ประสบการณ์ที่เจตนาที่ดึกลับเปลี่ยนกลายเป็นผลที่เลวร้าย ซึ่งบ่อยครั้งผลร้ายนั้นกลับเกิดขึ้นด้วยวิธีการที่มีเป้าหมายเพื่อหลบเลี่ยงมันตั้งแต่แรก และสาม ความผิดหวังจากการที่มนุษย์ที่ไม่สามารถหาคำตอบให้แก่ปริศนาเกี่ยวกับโลกและการคงอยู่ของตนได้การที่ปรัชญาเหตุผลนิยมละเลยหรือพยายามจะมองข้ามโศกนาฏกรรมเหล่านี้มอร์แกนขอให้เหตุผลว่านั่นเป็นเพราะหากชีวิตมนุษย์ต้องเผชิญกับประสบการณ์ที่เป็นที่มาของโศกนาฏกรรมนี้จริง หากโลกถูกครอบงำด้วยการต่อสู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุดของพลังตรงข้ามเช่นความดีและความชั่วร้าย หรือ เหตุผลและกิเลสตัณหาอยู่ตลอดเวลา หากโลกแก่นสารของโลกละเลยมนุษย์ไม่ใช่เหตุผล นั่นก็หมายความว่าความพยายามที่จะรู้ผ่านการศึกษาดังที่ปรัชญาเหตุผลนิยมเสนอ ก็ไม่สามารถเป็นทางออกที่สามารถแก้ไขปัญหาทั้งหมดของมนุษย์ได้ มอร์แกนยังยืนยันว่าหากปราศจากการตระหนักถึงการคงอยู่ของโศกนาฏกรรมของชีวิตมนุษย์ คำแนะนำจากเหตุผล จะกลายเป็นคำแนะนำจากความไร้เหตุผล และหนทางที่คิดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จ ก็จะกลายเป็นหนทางนำไปสู่ความล้มเหลว ดังเช่นในสงครามโลกครั้งที่สองอย่างแน่นอน

๒. ทฤษฎีฉันทนิยทางการเมือง

แม้ว่าผลงานชิ้นต่อมา Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในปีค.ศ. ๑๙๔๘ จะไม่ได้เป็นผลงานที่มีเนื้อหาแนวปรัชญาอย่างเด่นชัดเหมือนกับใน Scientific Man and Power Politics หากแต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า Politics Among Nations นั้นยังสะท้อนถึงจุดยืนที่ต่อเนื่องของมอร์แกน โดยเฉพาะภาพการเมืองระหว่างประเทศซึ่งเต็มไปด้วยการต่อสู้แข่งขันเพื่อแย่งชิงอำนาจที่มีรากฐานมาจากธรรมชาติของมนุษย์ และการวิพากษ์กรอบความคิดอื่นๆ ที่ละเลยภาพความเป็นจริงนี้ ซึ่งเมื่อ Politics Among Nations ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรก มอร์แกนเสนอว่าผลงานชิ้นนี้มีจุดประสงค์หลัก ๒ ประการด้วยกัน นั่นคือ หนึ่ง เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจกับพลังที่เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์การเมืองระหว่างประเทศ และสองคือ เพื่อสะท้อนภาพการเมืองระหว่างประเทศในช่วงกลางทศวรรษที่ ๒๐ ซึ่งเป็นบริบทที่สหรัฐอเมริกาที่เพิ่งก้าวขึ้นมาดำรงสถานะมหาอำนาจใหม่ในโลกหลังสงครามโลกครั้งที่สองต้องเผชิญ ผลงานชิ้นนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นคู่มือที่รวบรวมภาพความเป็นจริงของการเมืองระหว่างประเทศในสายตาของมอร์แกน และข้อเสนอแนะแก่ผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐอเมริกา ที่ต้องเผชิญกับปัญหาและเงื่อนไขใหม่ๆ ในโลกหลังสงครามโลกครั้งที่สองอย่างไรก็ตาม แม้ว่าใน Politics Among Nations ที่ได้รับการตีพิมพ์ในครั้งแรกจะครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับแนวคิดที่เป็นศูนย์กลางของหนังสือเล่มนี้ นั่นคือแนวคิดเรื่อง ‘อำนาจ’ และ ‘สันติภาพ’ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะภาพของการเมืองโลกที่ถูกขับเคลื่อนจากความปรารถนาอำนาจของรัฐต่างๆ และข้อจำกัดของเครื่องมือใน

การรักษาสันติภาพชนิดต่างๆ ในโลกที่อยู่ในสภาวะดังกล่าว แต่ส่วนสาระสำคัญที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และได้รับกล่าวถึงมากที่สุดเมื่อกล่าวถึงผลงานของมอร์แกนธอนั้น กลับเป็นส่วนที่ได้รับการเพิ่มเติมมาในการตีพิมพ์ครั้งที่สอง ซึ่งมอร์แกนธอได้เพิ่มเติมจุดประสงค์ในการเขียน Politics Among Nations ไว้อีก ๒ ประการด้วยกัน นั่นคือ หนึ่ง เพื่อโจมตีรากฐานกรอบการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่ผิดพลาด และเป็นอันตราย ซึ่งแพร่หลายอยู่ในสังคมประชาธิปไตยตะวันตก ซึ่งจุดหมายดังกล่าวนี้ดูเหมือนยังเข้าเป้าหมายที่สืบทอดมาจาก Scientific Man vs. Power Politics และสองเพื่อนำเสนอทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศที่จะสามารถช่วยสร้างคำอธิบายที่เป็นระบบ มีเหตุผลและความต่อเนื่องให้แก่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ ดังนั้น ในบทแรกของ Politics Among Nations ที่ได้รับการตีพิมพ์ครั้งที่สองนี้ มอร์แกนธอจึงได้เพิ่มเติมการนำเสนอหลัก ๖ ประการของทฤษฎีสัจนิยมทางการเมือง (Six Principles of Political Realism) เป็นครั้งแรก ซึ่งหลักการหกประการดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นฐานหลักของสำนักสัจนิยมทางการเมือง และทำให้มอร์แกนธอได้รับการยอมรับในฐานะ ‘บิดาแห่งสัจนิยมในช่วงหลังสงครามโลก’ โดยนอกจากการเพิ่มเติมเนื้อหาบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์เพียงเล็กน้อย หลักการสำคัญของทฤษฎีสัจนิยมทั้ง ๖ ประการนี้ยังได้รับการรักษาไว้เช่นเดิมจนถึงการตีพิมพ์ในครั้งที่เจ็ดซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๒.๑ สัจนิยมเชื่อว่าความสัมพันธ์ทางการเมือง เช่นเดียวกับสังคมโดยทั่วไป ถูกกำหนดด้วยกฎเกณฑ์ที่มีรากฐานมาจากธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่เคยมีความเปลี่ยนแปลง ทำให้กฎเกณฑ์เหล่านี้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การทำงานของกฎเกณฑ์เหล่านี้อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของมนุษย์ และผู้ที่ทำทฤษฎีนี้ย่อมล้วนต้องเสี่ยงต่อความล้มเหลว ดังนั้นในการพัฒนาสังคม สิ่งแรกที่ต้องทำคือการทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ที่กำหนดความเป็นไปในสังคมนั้นเสียก่อนสัจนิยม นอกจากเชื่อในความภววิสัย (objectivity) ของกฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ทางการเมืองของมนุษย์แล้ว ยังเชื่อในความเป็นไปได้ในการพัฒนาทฤษฎีเชิงเหตุผล(rational theory) ที่จะสะท้อนกฎเกณฑ์เหล่านี้ แม้ไม่สมบูรณ์แบบหรือสะท้อนให้เห็นในบางแง่มุม(one-sidedly) ก็ตาม ดังนั้นสัจนิยมจึงยังเชื่อในความเป็นไปได้ในการแยกแยะระหว่างความจริงและความคิดเห็นทางการเมืองออกจากกัน นั่นคือระหว่างสิ่งที่เป็จริงซึ่งปราศจากอคติและมีเหตุผล ได้รับการสนับสนุนด้วยหลักฐานและถูกไขให้กระจ่างด้วยเหตุผล และสิ่งที่เป็เพียงข้อคิดเห็นส่วนตัวที่แยกออกจากข้อเท็จจริง และถูกชักนำจากอคติและความคิดเห็นส่วนตัวของชาตินิยม ซึ่งเป็รากฐานของกฎเกณฑ์ที่กำหนดกิจกรรมทางการเมือง ไม่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปรัชญาปรัชญายุคคลาสสิกทั้งหลายพยายามที่จะค้นพบกฎเกณฑ์เหล่านี้

ดังนั้นความแปลกใหม่ (novelty) จึงไม่จำเป็นต้องถูกถือว่าเป็นคุณงามความดี (virtue) ของทฤษฎีขณะเดียวกัน ความเก่าแก่ก็ไม่ได้หมายถึงข้อบกพร่อง ความจริงที่ว่าทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใด หากมีทฤษฎีเช่นนั้นอยู่ ไม่เคยเป็นรู้จักมาก่อน ย่อมมีแนวโน้มจะลด ไม่ใช่เพิ่มความน่าเชื่อถือของทฤษฎีนั้นๆ ในทางตรงกันข้าม ความจริงที่ว่าทฤษฎีหนึ่งๆ ได้รับการพัฒนามาเป็นระยะเวลาเป็นร้อย ๆ หรือแม้กระทั่งพันๆ ปี เช่นทฤษฎีระบบดุลแห่งอำนาจ (theory of balance of power) ไม่ได้สร้างข้อสมมติฐานว่ามันคงล้าสมัยและหมดความสำคัญลงไป ทฤษฎีการเมืองจำเป็นต้องถูกทดสอบผ่านทั้งเหตุผลและประสบการณ์ การละเลยทฤษฎีด้วยเหตุผลที่ว่าทฤษฎีนั้นเบ่งบานมาเป็นระยะเวลาหลายศตวรรษที่ผ่านมาแล้ว ย่อมไม่ใช่เป็นการแสดงข้อเสนอที่มีเหตุผล แต่เป็นเพียงการแสดงอคติสมัยใหม่ที่ทึกทักเอาว่าปัจจุบันย่อมดีกว่าอดีตเสมอ การถือเอาว่าการฟื้นฟูทฤษฎีเหล่านี้เป็นเพียง ‘แฟชั่น’ หรือ ‘ความนิยมชั่วคราว’ ย่อมเท่ากับมีสมมติฐานว่าในเรื่องการเมืองนั้น เรามีได้เพียงแค่ ‘ความคิดเห็น’ ไม่มี ‘ความจริง’

สำหรับสังนิยม ทฤษฎีประกอบด้วยการสืบค้นข้อเท็จจริงและการให้ความหมายแก่ข้อเท็จจริงด้วยเหตุผล สังนิยมมีสมมติฐานว่าเราสามารถเข้าใจลักษณะของนโยบายต่างประเทศได้ด้วยการพิจารณาการกระทำทางการเมืองที่ได้กระทำไป และผลลัพธ์ที่พอจะมองเห็นไปจากการกระทำเหล่านั้นเท่านั้น เมื่อเราทราบการกระทำทางการเมืองที่รัฐบุรุษได้กระทำไป และผลลัพธ์ที่น่าจะเกิดขึ้น เราจะสามารถคาดเดาถึงจุดประสงค์ของรัฐบุรุษเหล่านี้ได้

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาแต่ข้อเท็จจริงนั้นไม่เพียงพอ ในการให้ความหมายแก่ข้อมูลดิบเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศ เราจำเป็นต้องเข้าถึงความเป็นจริงทางการเมืองเหล่านี้ด้วยกรอบเหตุผล ซึ่งเป็นแผนที่แนะนำความหมายของนโยบายต่างประเทศที่อาจเป็นไปได้แก่เรา พุดอีกอย่างหนึ่งคือ การที่เราจินตนาการตัวเองในฐานะรัฐบุรุษที่ต้องเผชิญกับปัญหา นโยบายต่างประเทศ ภายใต้สถานการณ์หนึ่งๆ และถามตัวเองว่าหนทางใดบ้างที่จะเป็นทางเลือกที่มีเหตุผลซึ่งรัฐบุรุษอาจเลือก เมื่อต้องเผชิญปัญหา นโยบายต่างประเทศภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว (โดยมีสมมติฐานเบื้องต้นเสมอว่าเขาจะกระทำอย่างมีเหตุผล) และท่ามกลางทางเลือกที่มีเหตุผลทั้งหมดนี้ หนทางใดที่รัฐบุรุษซึ่งอยู่ภายใต้สถานการณ์นั้นๆ น่าจะเลือก ซึ่งการทดสอบสมมติฐานที่มีเหตุผลเหล่านี้กับข้อมูลและผลลัพธ์ที่แท้จริง จะให้ความหมายแก่ข้อเท็จจริงในการเมืองระหว่างประเทศ และทำให้ทฤษฎีการเมืองเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

๒.๒ แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์ นิยามในรูปของอำนาจ (the concept of interest defined in terms of power) ถือเป็นเสาหลักสำคัญที่ช่วยนำทางให้นักสังนิยมทางการเมืองสามารถทำความเข้าใจกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และค้นพบแก่นสาระสำคัญภายใต้อาณาเขตของการเมืองระหว่างประเทศได้ แนวคิดดังกล่าวนี้ถือเป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญระหว่างเหตุผลในความ

พยายามทำความเข้าใจกับการเมืองระหว่างประเทศ และข้อมูลต่างๆ ที่ต้องได้รับการพิจารณา และยังเป็นส่วนที่แยกปริณิชนาทของกิจกรรมทางการเมืองออกจากกิจกรรมอื่นๆ ของมนุษย์ เพื่อให้สามารถทำการพิจารณาการเมืองโดยเป็นอิสระจากกิจกรรมด้านอื่นๆ เช่นด้านเศรษฐกิจ, จริยธรรม, สุนทรียะ หรือศาสนา ซึ่งหากปราศจากแนวความคิดที่ทำหน้าที่ดังกล่าวทฤษฎีทางการเมือง ทั้งระหว่างประเทศและภายในรัฐ ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะเมื่อปราศจากแนวความคิดดังกล่าวแล้ว เราจะไม่สามารถแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงทางการเมืองและข้อเท็จจริงที่ไม่ใช่การเมือง ทั้งยังไม่สามารถจะนำเอามาตรวัดที่เป็นระบบเข้ามาสู่ปริณิชนาททางการเมืองได้ นักสังคมนิยมมีสมมติฐานว่าผู้นำรัฐต่างๆ คิดและดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ซึ่งในที่นี้ผลประโยชน์ถูกนิยามหมายถึงอำนาจ และหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะสามารถพิสูจน์ข้อสมมติฐานดังกล่าวได้ ซึ่งสมมติฐานดังกล่าวนี้ทำให้นักสังคมนิยมสามารถหวนกลับไปพิจารณาและคาดการณ์ขั้นตอนที่รัฐบุรุษ ทั้งในอดีต, ปัจจุบัน, หรืออนาคต เลือกกระทำ การคิดตามแนวความคิดผลประโยชน์ในรูปของอำนาจ ทำให้นักสังคมนิยมคิดเหมือนที่รัฐบุรุษเหล่านี้คิด และสามารถเข้าใจความคิดและการกระทำของตัวแสดงในสถานการณ์ทางการเมืองนั้นๆ ทั้งในฐานะผู้สังเกตที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียใดๆ นักสังคมนิยมอาจเข้าใจตัวแสดงเหล่านี้ได้ดีกว่าที่ตัวแสดงเหล่านี้สามารถเข้าใจตัวเองเสียอีก

สังคมนิยมยังเสนอว่าแนวความคิดเรื่องผลประโยชน์ ที่นิยามในรูปของอำนาจ ก่อให้เกิดกรอบทางปัญญาแก่ผู้สังเกตการณ์ โดยสอดคล้องกระบวนแบบแผนที่มีเหตุผลในประเด็นทางการเมือง ทำให้การทำความเข้าใจการเมืองอย่างเป็นทฤษฎีเป็นไปได้ ในด้านของตัวแสดงแนวความคิดดังกล่าวนี้สร้างกรอบที่มีเหตุผลในการกระทำ และทำให้นักสังคมนิยมสามารถประเมินการกระทำของผู้นำทางการเมืองที่อยู่ต่างสถานที่และต่างยุคสมัยกันได้ โดยทำให้นโยบายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร หรือรัสเซียล้วนแล้วแต่สามารถเข้าใจได้, มีเหตุผล และต่อเนื่อง ไม่ว่ารัฐบุรุษของแต่ละรัฐและยุคจะมีแรงจูงใจ, ทัศนคติส่วนตัว, ระดับสติปัญญา หรือศีลธรรมที่แตกต่างกันอย่างไรก็ตามทฤษฎีสังคมนิยมจึงป้องกันข้อเข้าใจผิดสองประการ นั่นคือ การพิจารณานโยบายต่างประเทศเฉพาะที่แรงจูงใจภายในนโยบาย และการพิจารณาที่ความโอนเอียงทางอุดมการณ์สังคมนิยมเห็นว่าการศึกษานโยบายต่างประเทศโดยพิจารณาจากแรงจูงใจของผู้นำรัฐเพียงอย่างเดียว เป็นการกระทำที่นอกจากไร้ประโยชน์แล้วยังหลอกลวง การกระทำดังกล่าวไร้ประโยชน์เพราะแรงจูงใจเป็นข้อมูลทางจิตวิทยาเหล่านี้ยากที่จะเข้าถึงได้และมักถูกบิดเบือนด้วยผลประโยชน์และอารมณ์ของตัวแสดงและผู้ศึกษาเองอย่างไม่รู้ตัว และแม้เราสามารถเข้าถึงแรงจูงใจที่แท้จริงของผู้นำรัฐเหล่านั้นได้ ข้อมูลเหล่านี้ก็สามารถช่วยเราในการทำ ความเข้าใจนโยบายต่างประเทศได้เพียงน้อยนิดเท่านั้น

ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจยังอาจนำไปสู่ความเข้าใจที่ผิด โดยแม้ว่าข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้นำจะทำให้เราสามารถคาดเดาได้ว่า นโยบายต่างประเทศที่ผู้นำจะเลือกดำเนินนั้นจะเป็นไปในทิศทางใด แต่ข้อมูลแรงจูงใจก็ไม่สามารถรับประกัน หรือทำให้เราสามารถคาดเดาผลลัพธ์จากทางเลือกนั้นได้ ประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ผกผันระหว่างคุณภาพของแรงจูงใจและคุณภาพของนโยบายต่างประเทศอยู่เสมอ ทั้งในแง่ศีลธรรมและการเมือง เราไม่สามารถสรุปได้จากเจตนาที่ดีของผู้นำได้ว่านโยบายของเขาจะสูงส่งในแง่ศีลธรรมหรือเป็นผลสำเร็จทางการเมือง แรงจูงใจที่ดีทำให้มั่นใจได้ว่านโยบายนั้นไม่มีเจตนาชั่วร้ายหรือผิดศีลธรรมอย่างตั้งใจ แต่แรงจูงใจที่ดีไม่สามารถรับประกันได้ว่านโยบายเป็นนโยบายที่มีศีลธรรมหรือสร้างผลสำเร็จทางการเมือง ก็ครั้งที่ตัวอย่างจากประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นผู้นำที่มีเจตนาจะพัฒนาโลก แต่สุดท้ายกลับทำให้แย่ลง และก็ครั้งที่พบว่าผลลัพธ์ของนโยบายกลับกลายเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับเป้าหมายที่ผู้นำต้องการ

ดังนั้นหากเราต้องการเข้าใจนโยบายต่างประเทศ สิ่งสำคัญที่ต้องรู้จึงไม่ใช่แรงจูงใจของผู้นำ หากแต่เป็นความสามารถทางปัญญา (Intellectual ability) ของรัฐบุรุษ ในการทำความเข้าใจกับสาระสำคัญของนโยบายต่างประเทศ และความสามารถทางการเมือง (political ability) ของเขาในการแปรเปลี่ยนความเข้าใจของเขาให้กลายเป็นการกระทำทางการเมืองที่ประสบความสำเร็จได้

ทฤษฎีสัจนิยมหลักเล็งความผิดพลาดอีกประการหนึ่ง นั่นคือการทำความเข้าใจกับนโยบายต่างประเทศจากจุดยืนทางปรัชญาหรือความโอนเอียงทางการเมืองของผู้นำรัฐ ผู้นำรัฐโดยเฉพาะภายใต้เงื่อนไขของสมัยปัจจุบันมักพยายามนำเสนอ นโยบายต่างประเทศ โดยอ้างจุดยืนทางปรัชญาหรือความโอนเอียงทางการเมืองเพื่อให้ได้การสนับสนุนจากประชาชน อย่างไรก็ตามพวกเขาต้องแยกแยะระหว่าง ‘หน้าที่อย่างเป็นทางการ’ ที่ต้องคิดและกระทำในแง่ผลประโยชน์แห่งชาติ และ ‘ความปรารถนาส่วนตัว’ ที่ต้องการเห็นคุณค่าทางศีลธรรมและหลักการทางการเมืองที่ตนยึดถือแพร่กระจายไปทั่วโลก สัจนิยมทางการเมืองไม่ได้ต้องการให้ละเลยความสำคัญของอุดมคติทางการเมืองและหลักการศีลธรรม แต่ต้องการให้มีการแยกแยะที่ชัดเจนระหว่างสิ่งที่เป็นที่ปรารถนาอยากให้เกิดในทุกที่ทุกเวลา และสิ่งที่เป็นไปได้จริงในเงื่อนไขของสถานการณ์จริงในสถานที่และเวลาหนึ่งๆ

สัจนิยมเข้าใจว่านโยบายต่างประเทศทุกนโยบายนั้น ไม่ได้ถูกกำหนดอย่างมีเหตุผล, ปราศจากอารมณ์และอคติตลอดเวลา นโยบายต่างประเทศมีแนวโน้มที่จะถูกกำหนดจากปัจจัยที่ไม่แน่นอนที่มาจากบุคลิกภาพ, อคติ, ความชอบส่วนตัว และความอ่อนแอทางปัญญาและเจตนาที่ฝังรากลึกอยู่ในมนุษย์ทุกคน ซึ่งทำให้นโยบายนั้นหลุดออกจากหนทางแห่งเหตุผลได้อยู่ตลอดเวลา

โดยเฉพาะนโยบายที่ถูกกำหนดในสังคมประชาธิปไตย ความจำเป็นที่ต้องระดมเสียงสนับสนุนจากประชาชนในสังคมย่อมสร้างผลเสียหลายแก่ความเป็นเหตุเป็นผลในนโยบายต่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนโยบายต่างประเทศที่มุ่งอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลในนโยบายต้องพยายามละเลยปัจจัยที่ไร้เหตุผลเหล่านี้ เพื่อสร้างภาพนโยบายต่างประเทศที่แสดงให้เห็นแก่นสาระที่มีเหตุผล และหลีกเลี่ยงจากความเบี่ยงเบนจากที่เกิดจากปัจจัยที่ไร้เหตุผลให้ได้ความแตกต่างระหว่างการเมืองระหว่างประเทศอย่างที่เป็น และทฤษฎีเชิงเหตุผลที่สร้างมาจากการเมืองระหว่างประเทศเปรียบเสมือนความแตกต่างระหว่างรูปถ่ายและภาพวาด ในขณะที่ภาพถ่ายแสดงทุกอย่างที่ตาเห็น ภาพวาดจะไม่แสดงทุกสิ่งที่สามารถเห็นได้ แต่ภาพวาดสามารถแสดง หรือพยายามที่จะแสดงสิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า นั่นคือ แก่นของความเป็นมนุษย์ (human essence) ของผู้ที่ถูกวาดนั้น สัจนิยมทางการเมืองไม่ได้ประกอบด้วยส่วนประกอบทางทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่ยังประกอบด้วยส่วนประกอบนามธรรม (normative element) สัจนิยมเข้าใจว่าความเป็นจริงทางสังคมเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม สัจนิยม เช่นเดียวกับทฤษฎีทางการเมืองอื่นๆ ที่ต้องการจะทำความเข้าใจความเป็นจริงทางการเมืองอย่างเป็นทฤษฎี จำเป็นต้องเน้นปัจจัยที่เป็นเหตุเป็นผล (rational element) ในความเป็นจริงทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ความเป็นจริงทางการเมืองสามารถเป็นที่เข้าใจสำหรับทฤษฎีได้

ในขณะเดียวกัน สัจนิยมทางการเมืองถือว่านโยบายต่างประเทศที่มีเหตุผลคือนโยบายต่างประเทศที่ดี ทั้งนี้เพราะมีเพียงนโยบายต่างประเทศที่มีเหตุผลเท่านั้นที่สามารถลดความเสี่ยงให้น้อยที่สุดและเพิ่มผลประโยชน์ให้ได้มากที่สุดได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักศีลธรรมแห่งความสุจริตกัมภีรภาพ (moral precept of prudence) และสิ่งจำเป็นทางการเมืองเพื่อความสำเร็จ (political requirement of success) สัจนิยมทางการเมืองต้องการให้ภาพถ่ายของโลกทางการเมืองและภาพวาดนั้น มีส่วนคล้ายกันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แม้ว่าสัจนิยมนิยมนคราะห์ถึงช่องว่างที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ระหว่างนโยบายต่างประเทศที่ดี นั่นคือนโยบายต่างประเทศที่มีเหตุผล กับนโยบายต่างประเทศที่เป็นจริง อย่างไรก็ตาม สัจนิยมยังยืนยันว่านอกจากทฤษฎีควรให้ความสนใจกับปัจจัยที่เป็นเหตุเป็นผลในนโยบายแล้ว นโยบายต่างประเทศยังควรเป็นนโยบายที่มีเหตุผลทั้งในแง่ศีลธรรมและแง่ปฏิบัติด้วย

ดังนั้นสัจนิยมจึงมิได้นำเสนอข้อเสนอที่ได้แย้งกับข้อเสนอที่ว่า นโยบายต่างประเทศนั้นไม่สามารถถูกกำหนดอย่างมีเหตุผลได้ตลอดเวลา ผลงานชิ้นนี้ไม่ได้ต้องการนำเสนอการบรรยายภาพความเป็นจริงทางการเมือง แต่ต้องการนำเสนอทฤษฎีเหตุผลเพื่อเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศ ดังนั้นสัจนิยมจึงจำเป็นต้องเลือกสรรเฉพาะปัจจัยบางอย่างมาพิจารณาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๒.๓ แม้ว่าสังคมนิยมมีสมมติฐานว่าแนวความคิดผลประโยชน์เป็นแก่นของการเมือง (essence of politics) ไม่ว่าในสถานที่หรือเวลาใด หากแต่สังคมนิยมไม่ได้กำหนดว่าแนวคิดด้วยผลประโยชน์ซึ่งนิยามในรูปของอำนาจ จะต้องมีความหมายตายตัวอย่างไร แต่ผลประโยชน์ที่กำหนดการกระทำทางการเมืองในช่วงเวลาหนึ่งเวลาใดของประวัติศาสตร์จะเป็นอะไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองและวัฒนธรรม ในขณะที่นโยบายต่างประเทศถูกกำหนดขึ้น โดยชาติหนึ่งอาจดำเนินการเพื่อเป้าหมายที่ไม่เคยมีชาติใดเคยสามารถหรือได้ดำเนินการมาก่อนข้อสังเกตดังกล่าวนี้ใช้ได้กับแนวคิดเรื่องอำนาจเช่นกัน ส่วนประกอบของอำนาจและลักษณะการใช้อำนาจในช่วงเวลาหนึ่งๆ ถูกกำหนดจากสิ่งแวดล้อมทางการเมืองและทางวัฒนธรรมเช่นกัน อำนาจอาจประกอบด้วยสิ่งใดหรือเงื่อนไขใดก็ตามที่สามารถทำให้มนุษย์คนหนึ่งสามารถสร้างหรือคงการควบคุมมนุษย์อีกคนหนึ่งได้ ดังนั้น อำนาจจึงหมายถึงรวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมทุกชนิดที่นำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ตั้งแต่การทำร้ายร่างกาย จนถึงความผูกพันทางจิตวิทยาที่จิตใจของคนๆ หนึ่งถูกควบคุมโดยอีกคน อำนาจหมายถึงรวมถึงการครอบงำมนุษย์โดยมนุษย์ ทั้งเมื่อมันถูกจำกัดโดยเป้าหมายศีลธรรมหรือควบคุมโดยกรอบรัฐธรรมนูญ เช่นในสังคมประชาธิปไตยตะวันตก และเมื่อไม่ได้ถูกควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ใดๆ นอกจากด้วยกำลังและข้ออ้างเพื่อขยายอำนาจออกไป สังคมนิยมไม่ได้มีสมมติฐานว่าสภาพแวดล้อมในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไร้เสถียรภาพและมีแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงได้อยู่ตลอดเวลาเป็นสิ่งที่ถาวรที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ยกตัวอย่างเช่น สังคมนิยมเห็นว่าแท้จริงแล้วดุลแห่งอำนาจเป็นส่วนประกอบถาวรของทุกพหุสังคม อย่างไรก็ตาม ดุลแห่งอำนาจจะสามารถทำงานได้แต่เฉพาะในสภาวะแวดล้อมที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพและสันติ เช่นในสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ซึ่งหากปัจจัยที่ทำให้เกิดเงื่อนไขสภาวะแวดล้อมเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เสถียรภาพและสันติภาพก็อาจเกิดขึ้นได้ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเช่นกัน เหมือนเช่นที่เคยเกิดขึ้นในหมู่ชาติบางชาติในประวัติศาสตร์ ในขณะที่สังคมนิยมนั้นเชื่อว่าผลประโยชน์จะถูกใช้เป็นเครื่องนำทางในการตัดสินใจกระทำของรัฐบาลในสภาวะอนาธิปไตย หากแต่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและผลประโยชน์เป็นผลของประวัติศาสตร์เท่านั้น ทฤษฎีสังคมนิยมไม่เคยปฏิเสธความเป็นไปได้ที่การแบ่งแยกระหว่างรัฐชาติจะถูกแทนที่ด้วยหน่วยที่ใหญ่กว่า ซึ่งอาจเป็นผลมาจากพลังของการพัฒนาทางเทคโนโลยีและความต้องการทางศีลธรรมในโลกปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ทฤษฎีสังคมนิยมเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นต้องเป็นผลมาจากกฎเกณฑ์ธรรมชาติมนุษย์ และสังคมนิยมปฏิเสธความพยายามในการเปลี่ยนแปลงที่ปฏิเสธการพิจารณากฎเกณฑ์ดังกล่าว และยึดเพียงอุดมคตินามธรรมเท่านั้น

๒.๔ สังคมนิยมทางการเมืองตระหนักถึงความสำคัญทางศีลธรรมในการกระทำทางการเมือง และตระหนักถึงความตึงเครียดที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากการปะทะกันระหว่างความ

ต้องการทางศีลธรรมและสิ่งจำเป็นเพื่อความสำเร็จทางการเมือง สัจนิยมไม่ต้องการละเลยหรือจัดความตึงเครียดดังกล่าวออกไป และทำให้ประเด็นทางศีลธรรมและประเด็นทางการเมืองคลุมเครือด้วยการสร้างภาพว่าความเป็นจริงทางการเมืองนั้นเป็นไปตามมาตรฐานศีลธรรมมากกว่าที่มันเป็น และทำให้กฎทางศีลธรรมตรงน้อยกว่าที่เป็นจริง สัจนิยมยืนยันว่าหลักศีลธรรมสากล (universal moral principle) ไม่สามารถนำมาใช้เป็นมาตรวัดการกระทำของรัฐได้ แต่การกระทำของรัฐควรที่จะถูกตัดสินภายใต้สถานการณ์และช่วงเวลาเฉพาะหนึ่งๆ เท่านั้น ปัจเจกชนอาจให้ความสำคัญแก่หลักการนามธรรมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวได้ แต่รัฐไม่มีสิทธิทำเช่นนั้น ในนามของผู้อยู่ได้ปกครอง การกระทำของทั้งปัจเจกบุคคลและรัฐล้วนต้องถูกตัดสินจากมาตรฐานศีลธรรมสากล เช่น หลักเสรีภาพ แต่ในขณะที่ปัจเจกชนมีสิทธิของตนเองเพื่อปกป้องหลักการศีลธรรม รัฐกลับไม่มีสิทธิยอมให้ความไม่สมควรทางศีลธรรม เช่น การฝ่าฝืนเสรีภาพมาขวางทางความสำเร็จทางการเมือง ด้วยรัฐต้องยึดหลักศีลธรรมแห่งความอยู่รอดของส่วนรวม สัจนิยมยังยืนยันว่าศีลธรรมทางการเมืองไม่มีทางเกิดขึ้นได้หากขาดความสุ่มคัมภีรภาพ (prudence) นั่นคือ ขาดการพิจารณาถึงผลลัพธ์ทางการเมืองของการกระทำที่ดูว่ามีศีลธรรม สัจนิยมจึงยกให้ความสุ่มคัมภีรภาพ ซึ่งหมายถึงการชั่งน้ำหนักผลลัพธ์จากหนทางการกระทำทางการเมืองต่างๆ ให้เป็นคุณธรรมทางการเมืองสูงสุด (supreme virtue) หลักการจริยธรรมที่เป็นนามธรรม (ethics in the abstract) ตัดสินการกระทำโดยการ พิจารณาว่าการกระทำนั้นสอดคล้องกับกฎทางศีลธรรมหรือไม่ แต่จริยธรรมทางการเมือง (political ethics) ตัดสินการกระทำจากผลลัพธ์ทางการเมืองของการกระทำนั้นๆ

๒.๕ ทฤษฎีสัจนิยมปฏิเสธที่จะยอมรับความปรารถนาทางศีลธรรมของชาติใดชาติหนึ่งว่าเป็นหลักกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่เป็นสากล เมื่อทฤษฎีสัจนิยมเน้นการแยกแยะระหว่างความคิดเห็นและความเป็นจริง ดังนั้นจึงแยกความเป็นจริงออกจากสิ่งที่ถูกบูชา เนื่องจากทุกชาติย่อมมีความปรารถนาให้อุดมการณ์ของชาติตนกลายเป็นจุดมุ่งหมายทางศีลธรรมที่เป็นสากล การที่ชาติหนึ่งยึดถือกฎศีลธรรม มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการที่ชาติหนึ่งสร้างทำเป็นรู้อย่างแน่นอนว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ชั่วร้ายในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่นเดียวกับความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้พระเมตตาของพระเป็นเจ้านั้น ย่อมแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากความเชื่อที่ว่าพระเป็นเจ้ายอมสถิตย์อยู่ข้างคนเสมอ และสิ่งใดที่เป็นเจตนาของเขาย่อมเป็นเจตนาของพระเป็นเจ้าด้วยการทำให้ความรู้สึกชาตินิยมของชาติตน เท่ากับหลักการของพระเป็นเจ้า (the counsels of Providence) นั้นเป็นการกระทำที่นอกจากศีลธรรม นอกจากความหยิ่งผยองถือเป็นบาปข้อห้ามที่พระศาสดาทรงดักเตือนผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองแล้ว การกระทำดังกล่าวยังอาจนำมาซึ่งหายนะทางการเมือง เพราะความเชื่อดังกล่าวมีแนวโน้มจะบดบังความสามารถในการตัดสินใจซึ่งอาจนำไปสู่การต่อสู้อย่างบ้าคลั่งและหน้ามืดตามัวในนามของหลักการทางศีลธรรม อุดมคติ และพระเจ้า ที่จะ

ทำลายชาติและอารยธรรมในที่สุดในอีกทางหนึ่ง แนวความคิดผลประโยชน์นิยมในรูปของอำนาจ ช่วยให้หลุดพ้นจากความหลงงมงายในศีลธรรมที่เกินพอดี และความหลอกลวงทางการเมือง เพราะหากมองว่าทุกชาติ รวมทั้งชาติของเรา เป็นหน่วยที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติ หรืออำนาจเหมือนกันหมด ชาติต่างๆ ย่อมสามารถถูกตัดสินภายใต้มาตรฐานเดียวกัน เราจะสามารถตัดสินชาติหนึ่งได้เช่นเดียวกับที่เราสามารถตัดสินชาติเราเอง ชาติหนึ่งๆ สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มุ่งการแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติตน ในขณะที่เคารพผลประโยชน์แห่งชาติของชาติอื่น การประสานผลประโยชน์แห่งชาติจึงเป็นการสะท้อนการประสานมาตรฐานทางศีลธรรมของชาติต่างๆ ไปด้วย

๒.๖ ข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีสัจนิยม และทฤษฎีในสำนักอื่นๆ คือความแท้จริง (real) ที่ทฤษฎีสัจนิยมได้นำเสนอออกมาอย่างชัดเจน โดยแม้ว่าทฤษฎีสัจนิยมอาจเคยถูกเข้าใจหรือตีความผิดไป แต่ไม่มีใครสามารถปฏิเสธความโดดเด่นที่อยู่ทั้งในทัศนะทางปัญญาและศีลธรรมในประเด็นทางการเมืองของสัจนิยมได้นักทฤษฎีสัจนิยมทางการเมืองพยายามรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกเทศของปริมณฑลทางการเมือง (autonomy of political sphere) เช่นเดียวกับที่นักเศรษฐศาสตร์, นักกฎหมาย หรือนักศีลธรรมรักษาความเป็นเอกเทศของปริมณฑลของตนไว้ นักสัจนิยมคิดถึงผลประโยชน์ในรูปของอำนาจ และตั้งคำถามต่อนโยบายหนึ่งๆ ว่านโยบายนั้นส่งผลกระทบต่ออำนาจของชาติ (หรือของรัฐบาลกลาง, ของรัฐสภา, พรรคการเมือง หรือภาคส่วนทางสังคม) อย่างไร เช่นเดียวกับที่นักเศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงแต่ในแง่เศรษฐกิจจะคิดถึงเรื่องของอรรถประโยชน์ และจะตั้งคำถามต่อนโยบายหนึ่งๆ ว่าจะส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่งของสังคมอย่างไร หรือนักกฎหมายที่คิดในรูปของการเป็นไปตามหลักกฎหมาย และจะตั้งคำถามต่อนโยบายหนึ่งๆ ว่าเป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางกฎหมายหรือไม่ ในขณะที่นักศีลธรรมซึ่งคิดในแง่หลักศีลธรรม จะตั้งคำถามว่านโยบายนั้นสอดคล้องกับหลักทางศีลธรรมหรือไม่ อย่างไรก็ตาม สัจนิยมทางการเมืองไม่สนใจการคงอยู่ หรือความเชื่อมโยงของมาตรฐานทางความคิดอื่นใด นอกจากมาตรฐานทางการเมือง ในฐานะนักสัจนิยมทางการเมือง มาตรฐานทางการเมืองมีความสำคัญที่สุด และนักสัจนิยมทางการเมืองจะแยกตัวออกจากสำนักคิดอื่นๆ เมื่อสำนักคิดเหล่านั้นพยายามยึดยึดมาตรฐานความคิดที่เหมาะสมกับปริมณฑลอื่นๆ เข้ามาในปริมณฑลของการเมือง จากตรงนี้ สัจนิยมได้นำ “กรอบแนวคิดกฎหมาย-ศีลธรรม” เข้ามาเป็นประเด็นในการเมืองระหว่างประเทศ และยืนยันว่าประเด็นดังกล่าวนี้ไม่ใช่แค่จินตนาการที่ถูกสร้างขึ้น แต่เป็นแก่นของข้อถกเถียงที่ปรากฏในประวัติศาสตร์หลายต่อหลายครั้ง

อย่างไรก็ตาม การที่นักสัจนิยมพยายามปกป้องความเป็นเอกเทศของมิติทางการเมืองไม่ให้ถูกลดลงไปอยู่ภายใต้วิธีคิดของปริมณฑลอื่นๆ นั้น ไม่ได้หมายความว่าสัจนิยมไม่

สนใจความคงอยู่หรือไม่เห็นความสำคัญของวิถีคิดในปริบทอื่น ๆ หากพยายามแสดงนัยยะว่าแต่ละวิถีคิดของแต่ละปริบท ควรอยู่ในปริบทที่เหมาะสม ทฤษฎีสัจนิยมนั้นอยู่บนพื้นฐานของความคิดในเรื่องแนวความคิดพหุนิยมว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์ โดยเชื่อว่ามนุษย์ที่แท้จริง (real man) คือผลจากการประกอบกันระหว่าง “มนุษย์เศรษฐกิจ” “มนุษย์การเมือง” “มนุษย์ศีลธรรม” “มนุษย์ศาสนา” และอื่นๆ มนุษย์ที่ไม่เป็นอย่างอื่นนอกจาก “มนุษย์การเมือง” ย่อมเป็นสัตว์ร้าย เพราะเขาย่อมไร้ซึ่งแรงผลักดันทางศีลธรรม มนุษย์ที่ไม่เป็นอย่างอื่นนอกจาก “มนุษย์ศีลธรรม” ย่อมเป็นคนโง่ เพราะเขาย่อมไร้ซึ่งความสุขุมกัมภีรภาพ และมนุษย์ที่ไม่เป็นอย่างอื่นนอกจาก “มนุษย์ศาสนา” ย่อมเป็นนักบุญ เพราะเขาย่อมไร้ซึ่งความปรารถนาทางโลก

นอกจากตระหนักถึงการคงอยู่ของแง่มุมที่แตกต่างกันในธรรมชาติมนุษย์แล้ว สัจนิยมทางการเมืองยังตระหนักว่าในการที่จะทำความเข้าใจแง่มุมหนึ่งๆ ของธรรมชาติมนุษย์ เราจำต้องตัดแง่มุมอื่นๆ ออกไป เช่นเมื่อต้องการทำความเข้าใจ “มนุษย์ศาสนา” เราก็จำเป็นต้องแยกพิจารณามนุษย์ในฐานะมนุษย์ศาสนาเท่านั้น โดยตัดองค์ประกอบในมิติอื่นๆ ของมนุษย์ออกไป นอกจากนี้ เรายังต้องประยุกต์ใช้มาตรฐานทางความคิดที่เหมาะสมกับปริบททางศาสนา และตระหนักอยู่เสมอถึงการคงอยู่ของมาตรฐานทางความคิดอื่นๆ และอิทธิพลของมาตรฐานเหล่านี้ที่มีต่อองค์ประกอบด้านศาสนาของมนุษย์ กระบวนการศึกษาดังกล่าวนี้นี้ใช้ได้กับทุกแง่มุมของธรรมชาติมนุษย์ ยกตัวอย่างเช่น ไม่มีนักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่คนใดที่จะพิจารณาศาสตร์และความสัมพันธ์ของศาสตร์ของเขากับศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์อื่นๆ ในลักษณะที่ต่างออกไปจากนี้ ด้วยกระบวนการปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากมาตรฐานความคิดอื่นๆ และการพัฒนามาตรฐานความคิดหนึ่งๆ ที่เหมาะสมกับประเด็นที่ต้องการศึกษา เศรษฐศาสตร์จึงสามารถพัฒนาทฤษฎีที่เป็นเอกเทศเพื่ออธิบายกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ได้ ซึ่งเป้าหมายที่แท้จริงของสัจนิยมก็คือการพัฒนาทฤษฎีในลักษณะเดียวกันนี้ในสาขาการเมือง

อย่างไรก็ตาม การที่ทฤษฎีหรือนโยบายต่างประเทศที่อยู่บนหลักการดังกล่าวนี้ จะไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นเอกฉันท์นั้นถือเป็นเรื่องปรกติ เพราะทฤษฎีและนโยบายที่อยู่บนหลักการดังกล่าวข้างต้นสวนทางกับกระแสในวัฒนธรรมของสหรัฐอเมริกาสองกระแส ที่ไม่สามารถประสานตัวเองกับสมมติฐานและผลจากทฤษฎีการเมืองที่เน้นความเป็นเหตุเป็นผลและความเป็นภววิสัยได้ โดยกระแสนี้คงเคลือบเทาของอำนาจในสังคม ด้วยอิงจากฐานปรัชญาและประสบการณ์ในทศวรรษที่ ๑๙ และอีกกระแสที่เกิดจากความพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับความเป็นจริงทางการเมือง ที่เต็มไปด้วยการต่อสู้เพื่อแสวงหาอำนาจ ดังนั้นความเป็นจริงเหล่านี้จึงต้องถูกอำพรางบิดเบือน ดูเบา และเสริมแต่ง เพราะด้วยการหลอกตัวเองเช่นนี้เท่านั้นที่มนุษย์ซึ่งต้องสวมวิญญาณสัตว์การเมือง จึงจะสามารถอยู่กับตัวเองและผู้อื่นได้

ดังนั้น การที่ทฤษฎีที่พยายามเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศอย่างที่มีนัยเป็น และที่ควรจะเป็นเมื่อพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงมากกว่าอย่างที่คุณปรารถนาจะเห็น ต้องเอาชนะแรงต้านทานทางจิตวิทยาที่สาขาอื่นไม่จำเป็นต้องเผชิญนั้น จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และผลงานที่อุทิศให้กับการทำความเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศอย่างเป็นทฤษฎีจึงต้องการข้ออ้างเหตุผลและคำอธิบายที่เป็นพิเศษ

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ น่าจะทำให้สามารถมองเห็นภาพสาระสำคัญบางส่วนของผลงานว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของมอร์แกนธได้พอสมควร โดยเฉพาะบทบาทของแนวความคิดที่สำคัญอย่างแนวคิดในเรื่องเหตุผลของมนุษย์, อำนาจ, ผลประโยชน์แห่งชาติ, และศีลธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในความคิดและทฤษฎีของมอร์แกนธ ซึ่งจากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเหล่านี้ถือเป็นแก่นหัวใจหลักของความคิดทฤษฎีเขา ซึ่งแน่นอนว่าหากเราสามารถทำความเข้าใจกับความคิดของมอร์แกนธที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดเหล่านี้ได้อย่างถ่องแท้แล้ว การทำความเข้าใจทฤษฎีสัจนิยมของมอร์แกนธ หรือแม้แต่สัจนิยมของนักคิดท่านอื่นๆ ต่อไป คงเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ยากนักอย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทนำ ด้วยเหตุผลหลายๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายของประเด็น ความยาวของผลงาน วิธีการนำเสนอที่คุดั่นและพยายามเน้นสิ่งต่างๆ เกินความจำเป็นอย่างตั้งใจจนเกินไป ทำให้ผลงานของมอร์แกนธโดยเฉพาะผลงานว่าด้วยทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งเน้นการนำเสนอแนวความคิดที่มีลักษณะเป็นนามธรรมนั้น ยากที่จะเข้าถึงอย่างทะลุปรุโปร่งได้

๓. ผลประโยชน์แห่งชาติ: เส้นแบ่งระหว่างอุดมคตินิยมกับสัจนิยม

ในทัศนะของมอร์แกนธ การเลือกสรรนโยบายจากมุมมองผลประโยชน์และอำนาจ นอกจากจะทำให้รัฐได้หนทางที่มีเหตุผลที่สุดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และช่วยให้หลุดพ้นจากความหลงมกมายในศีลธรรมที่เกินพอดีแล้ว การพิจารณานโยบายต่างประเทศจากแง่มุมผลประโยชน์และอำนาจยังทำให้รัฐต่างๆ สามารถเข้าใจกันและกันมากขึ้น และพิจารณาตัดสินใจกระทำการของกันและกันด้วยใจที่เป็นกลาง ทั้งยังสามารถป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งของรัฐขยายตัวกลายเป็นการต่อสู้ระหว่างความดีและความชั่วร้าย ที่ทำให้การต่อสู้กลายเป็นสงครามศักดิ์สิทธิ์ที่แพ้ไม่ได้ ซึ่งอาจนำมาซึ่งหายนะอันใหญ่หลวงต่อมนุษยชาติ ทั้งนี้ มอร์แกนธได้กล่าวไว้ว่าหากมองว่าทุกชาติ รวมทั้งชาติของเรา เป็นหน่วยที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติ หรืออำนาจเหมือนกันหมด ชาติต่างๆ ย่อมสามารถถูกตัดสินภายใต้มาตรฐานเดียวกัน เราจะสามารถตัดสินชาติหนึ่งได้เช่นเดียวกับที่เราสามารถตัดสินชาติเราเองชาติหนึ่งๆ สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มุ่งการแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติตน ในขณะที่เคารพผลประโยชน์แห่งชาติของชาติอื่น การประสานผลประโยชน์แห่งชาติจึงเป็นการสะท้อนการประสานมาตรฐาน

ทางศีลธรรมของชาติต่างๆ ไปด้วยอย่างไรก็ตาม ข้อเสนอดังกล่าวข้างต้นของมอร์แกนธอาจสร้างภาพที่ขัดแย้งสำหรับบางคนที่คิดภาพนักสังคมนิยมอย่างมอร์แกนธในฐานะผู้สนับสนุนการแสวงหาอำนาจอย่างไม่สิ้นสุดของรัฐ ซึ่งน่าจะนำไปสู่การยอมรับความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่กล่าวมาแล้ว สังคมนิยมมักถูกมองว่าเป็นผู้สนับสนุนสงครามและการต่อสู้ ในขณะที่ฝ่ายเสรีนิยมถูกมองว่าเป็นตัวแทนของผู้ส่งเสริมและแสวงหาสันติภาพ แต่จากข้อเสนอดังกล่าวข้างต้นนี้ มอร์แกนธกลับแสดงให้เห็นว่าการยึดถือผลประโยชน์และอำนาจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ในที่สุดแล้วจะนำไปสู่ความเข้าใจระหว่างกันและกันระหว่างประเทศต่างๆ ในโลก และสามารถบรรเทาความรุนแรงในการต่อสู้ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าการยึดถือหลักศีลธรรมสากล

ด้วยเหตุจากความสับสนดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการนำเสนอกรณีรูปธรรมที่อาจสามารถช่วยยืนยันให้เห็นความเป็นไปของข้อเสนอของมอร์แกนธเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจและแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของข้อเสนอของมอร์แกนธให้เห็นอย่างชัดเจนมากขึ้นสำหรับกรณีตัวอย่างรูปธรรมที่ผู้เขียนเห็นว่าสามารถสร้างความกระจ่างชัดให้แก่ข้อเสนอดังกล่าวของมอร์แกนธอย่างชัดเจนมากที่สุดคือ กรณีการวิพากษ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในกรณีความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและอาหรับ ทั้งนี้ นอกจากการวิพากษ์ในประเด็นสงครามเย็น การแข่งขันพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างสองมหาอำนาจ และสงครามเวียดนามซึ่งทำให้มอร์แกนธเป็นที่รู้จักในฐานะปัญญาชนผู้วิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้อย่างแหลมคมแล้ว ประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่งที่มอร์แกนธให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประเด็นอื่นๆ เลยก็คือ ประเด็นนโยบายต่างประเทศของอิสราเอล ทั้งนี้ ดังที่ได้กล่าวไปในชีวประวัติของเขาแล้ว มอร์แกนธมีเชื้อสายยิวเยอรมัน และในขณะเดียวกัน ประเด็นนโยบายต่างประเทศของอิสราเอลก็มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ มอร์แกนธยังได้ดำรงตำแหน่งประธานของคณะกรรมการวิชาการเพื่อชาวยิวโซเวียต (Chairman of the Academic Committee for Soviet Jewry) อีกด้วย ดังนั้น ประเด็นนโยบายต่างประเทศอิสราเอล จึงเป็นประเด็นที่มอร์แกนธให้ความสนใจและกล่าวแสดงความคิดเห็นอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษสุดท้ายก่อนที่เขาจะเสียชีวิตในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๕๐ จนถึงปลายทศวรรษที่ ๑๙๗๐ ประเด็นความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและอาหรับได้ดำเนินมาถึงจุดสูงสุดจนขยายตัวกลายเป็นวิกฤติการณ์และสงครามระหว่างสองฝ่ายหลายครั้ง ทำให้ประเด็นดังกล่าวเป็นที่สนใจของมอร์แกนธเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะภายหลังสงครามหกวัน* (Six-Day War) และสงครามโยมคิปปูร์* (Yom Kippur War) มอร์แกนธได้หันมาติดตามสถานการณ์ในตะวันออกกลางอย่างใกล้ชิดและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้อง

กับจุดยืนและนโยบายของสหรัฐอเมริกาในตะวันออกกลางอยู่บ่อยครั้งภายหลังสงครามหกวัน มอร์แกนธอได้เน้นย้ำจุดยืนในการวิเคราะห์สถานการณ์ในตะวันออกกลางของเขาอีกครั้งโดยกล่าวว่า “การกระทำของรัฐบาลมิได้ถูกกำหนดด้วยหลักศีลธรรมและข้อผูกพันทางกฎหมาย แต่ด้วยการพิจารณาถึงผลประโยชน์และอำนาจ” มอร์แกนธอยังได้แสดงให้เห็นถึงข้อต่อที่แท้จริงของปัญหาความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและอาหรับนั่นคือ “ประเด็นพื้นฐานคือการคงอยู่ของอิสราเอลในทางหนึ่ง และการกลับมาของผู้ลี้ภัยชาวอาหรับสู่ดินแดนที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นปาเลสไตน์และตอนนี้คืออิสราเอลอีกทางหนึ่ง มันคือธรรมชาติของประเด็นดังกล่าวที่ไม่สามารถเจรจากันได้ ชาวอิสราเอลต้องการอยู่รอดทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและในรัฐของพวกเขาเอง ในขณะที่ฝ่ายอาหรับสามารถแน่ใจถึงการกลับมาของผู้ลี้ภัยก็ด้วยการทำลายรัฐอิสราเอลและประชาชนชาวยิวส่วนใหญ่เท่านั้น”

อย่างไรก็ตาม นอกจากธรรมชาติของข้อขัดแย้งที่ทำให้การเจรจาประนีประนอมเป็นไปได้ยากแล้ว ความเกี่ยวพันของชาตินิยมอาหรับ โดยเฉพาะการใช้น้ำมันเป็นอาวุธทางการเมืองของฝ่ายอาหรับแลกับการสนับสนุนของสหภาพโซเวียตและใช้เป็นเครื่องต่อรองกับฝ่ายตะวันตกด้วยการลดการผลิตน้ำมันในปีค.ศ. ๑๖๗๑ ยังทำให้ประเด็นปัญหาในตะวันออกกลางซับซ้อนและตึงเครียดมากขึ้นไปอีก โดยเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาต้องหันมาทบทวนจุดยืนของตนที่สนับสนุนอิสราเอลตลอดมา จนในที่สุดในปีค.ศ. ๑๙๗๔ ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินใจหันมาใช้นโยบายการทูตวิ้งรอก (Shuttle diplomacy) เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสหรัฐอเมริกาและฝ่ายอาหรับให้ดีขึ้นภายหลังจากสงครามโยมกี

๔. แนวคิด สุราชติ บำรุงสุข

สุราชติ บำรุงสุข (๒๕๔๓ : ๒๕) กล่าวว่า ในยุคสงครามเย็นนั้น น้ำหนักในกระบวนการพิจารณาประเด็นความมั่นคงมุ่งไปสู่เรื่องทางทหารเป็นสำคัญ ความมั่นคงของรัฐก็คือความมั่นคงทางทหาร นักทฤษฎีด้านความมั่นคง เรียกแนวคิดเช่นนี้ว่าเป็น “ความมั่นคงแบบดั้งเดิม” (Traditional Security) แต่เมื่อกระบวนการทัศน์แบบเดิมได้เปลี่ยนไป อันเนื่องมาจากผลของการสิ้นสุดของการเผชิญหน้าทางทหารระหว่างค่ายทางการเมือง สภาพแวดล้อมใหม่เช่นนี้ทำให้ปัญหาความมั่นคงแต่เดิมได้เปลี่ยนไปด้วย รัฐในยุคหลังสงครามเย็นจึงเผชิญกับปัญหาใหม่ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบด้านความมั่นคงที่เกิดขึ้นกับรัฐและระบบระหว่างประเทศด้วย ตัวอย่างของปัญหาเหล่านี้ได้แก่ ปัญหาความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาการย้ายถิ่นของประชากรและปัญหาผู้ลี้ภัย ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ ปัญหาความมั่นคงเศรษฐกิจ ปัญหาศาสนา ชาตินิยมและความขัดแย้งระหว่างประเทศ ปัญหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาการก่อการร้ายสากล

ความสำคัญของความมั่นคงของชาติอยู่ที่เมื่อชาตินมั่นคง ชนในชาติจะสามารถอยู่ร่วมกัน

อย่างสงบสุข ปลอดภัย มีศักดิ์ศรี มีอิสระเสรีในการดำเนินชีวิต มีความหวัง สามารถมั่นใจในอนาคตของตนเองและลูกหลานได้ ความมั่นคงของชาติจึงมีผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความปึกติสุขของทุกคนในชาติแต่การที่จะทำให้ชาติมั่นคงและรักษาความมั่นคงไว้ให้ได้อย่างถาวรนั้นมิใช่เรื่องง่ายอีกทั้งยังยากต่อการทำความเข้าใจ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับทุกผู้คนภายในชาติ เกี่ยวเนื่องในทุกกิจกรรมและทุกด้านของสังคม ทั้งในด้านการเมืองภายในประเทศการเมืองระหว่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือแม้แต่ในปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ตาม ดังนั้นการทำความเข้าใจในแง่มุมของปัญหาความมั่นคงนั้นจะต้องพิจารณาให้ถ่องแท้ในทุกด้านทุกมุม

เมื่อเราจะทำการศึกษากันในเรื่องความมั่นคง เราก็คงต้องพิจารณาปัจจัยหรือสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคงควบคู่กันไปด้วย ซึ่งก็คือ การศึกษาถึงลักษณะของความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในโลกนี้ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ทั้งนี้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมโลกปัจจุบันดำรงอยู่ในสภาวะการณ์ที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากและสลับซับซ้อนกันมากขึ้น แม้กระทั่งในห้วงระยะเวลาที่ประเทศชาติพ้นจากสภาพของการสงครามเต็มรูปแบบแล้วก็ตาม แต่ก็ยังประสบกับปัญหาในเรื่องความปลอดภัยหรือความไม่มั่นคงนานนับประการ ในอดีตหากประเทศใดไม่ต้องการเผชิญกับการสงครามหรือเมื่อสงครามได้ยุติลงแล้ว ประเทศนั้นก็จะมีสันติภาพและความปลอดภัยควบคู่กันไป แต่ในปัจจุบันสภาพการณ์กลับตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ แม้ว่าประเทศต่าง ๆ จะไม่มีการสงครามหรือการสู้รบกันก็ตาม แต่ประเทศเหล่านั้นอาจไม่มีความมั่นคงปลอดภัยก็ได้

ปัจจุบันคำว่า “การสิ้นสุดลงของสงครามเย็น” หรือ “ยุคหลังสงครามเย็น” เป็นคำพูดที่ได้ยินแพร่หลายในกลุ่มของนักรัฐศาสตร์ นักยุทธศาสตร์ นักการทหารยังเลยไปถึงนักสังคมศาสตร์และนักเศรษฐศาสตร์อีกด้วย ทั้งนี้เพราะทุกประเทศในโลกล้วนแต่กำลังเผชิญกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จนบางครั้งนำมาซึ่งความเสียหายและความสูญเสียที่เหลือคณานับ นั่นก็หมายความว่า ความเสียหายหรือความสูญเสียอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติกลับไม่ใช่มาจากความขัดแย้งจนเกิดเป็นสงครามดังเช่นในอดีต เรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้รับทราบข่าวกันมาตลอด เช่น ทหารสหรัฐฯ ที่เสียชีวิตในปฏิบัติการปลดปล่อยชาวอิรัก (Operation Iraqi Freedom) นั้นมีน้อยกว่าการเกิดภัยพิบัติสึนามิ เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นภัยคุกคามที่สมาชิกทุกคนในโลกกำลังเผชิญจึงไม่ได้มาในรูปแบบเก่า ๆ การสร้างสภาวะแวดล้อมให้เกิดความมั่นคงที่มีความยั่งยืนจึงเป็นเรื่องที่มีความท้าทายและถือได้ว่าเป็นวาระที่มีความสำคัญยิ่งยวดกับโลกของเราทุกคน

ก่อนที่จะกล่าวถึงคำว่า “Non-Traditional Threat” หรือคำในภาษาไทยว่า “ภัยคุกคามรูปแบบใหม่” นั้นสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจก่อนหน้านั้นคือ “Traditional Threat” หรือ “ภัยคุกคาม

แบบดั้งเดิม” ซึ่งกล่าวโดยรวมแล้วภัยคุกคามแบบดั้งเดิมจะมีความหมายครอบคลุมถึง ภัยคุกคามจากการใช้กำลังทหารเข้าทำการรบและยังรวมไปถึงการบ่อนทำลาย ก่อวินาศกรรม จารกรรม ที่มีการกระทำในลักษณะรัฐต่อรัฐ ดังเช่น ในยุคสงครามเย็นที่สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต ต่างมีสถานะที่เป็นภัยคุกคามต่อกันทำให้ต่างฝ่ายต่างสะสมอาวุธนิวเคลียร์จนถึงขั้นสามารถทำลายล้างโลกใบนี้ให้กลายเป็นโลกล้างได้ สำหรับประเทศไทยนั้นตั้งแต่มีสถานะเป็นรัฐชาติ (Nation-State) ได้มีหลายครั้งหลายคราที่ประเทศไทยได้เผชิญกับภัยคุกคามแบบดั้งเดิมที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ บุรณภาพแห่งดินแดนและอธิปไตยเหนือดินแดน ดังเช่น ภัยคุกคามจากลัทธิล่าอาณานิคมอังกฤษ - ฝรั่งเศสที่เริ่มในรัชสมัยรัชกาลที่ ๓ และเริ่มเด่นชัดในรัชสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ แต่ก็ด้วยพระปรีชาสามารถของล้นเกล้าฯ พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยนั้นที่สามารถนำพาประเทศชาติให้รอดพ้นปลอดภัยมาได้ ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านของไทยทุกประเทศต่างไม่สามารถนำพาประเทศให้อยู่รอดปลอดภัยได้นอกจากนี้ยังมีภัยคุกคามที่เกิดจากลัทธิทหารของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท้ายที่สุดต้องยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยไปยังพม่า แต่ผู้นำประเทศไทยในสมัยนั้นได้ใช้ความสามารถทำให้ประเทศชาติรอดพ้นปลอดภัยไม่ต้องตกเป็นประเทศแพ้สงครามมีเอกราชอธิปไตยและที่สำคัญอีกครั้งของภัยคุกคามคือในช่วงสงครามเย็นที่เกิดการต่อสู้และสะสมพลังอำนาจทางทหารกันระหว่างลัทธิประชาธิปไตยและลัทธิคอมมิวนิสต์ทำให้สังคมไทยต้องแตกแยกและจับอาวุธเข้าสู้รบกันเองแต่ประเทศไทยก็สามารถรอดพ้นปลอดภัยมาได้เมื่อผู้นำประเทศและผู้นำกองทัพออกนโยบายใช้แนวทางที่เหมาะสม

ต่อมาปัจจุบันเมื่อสงครามเย็นยุติลงและเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคมประกอบกับการเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวัตกรรมในเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information & Communication Technology : ICT) ที่เชื่อมร้อยต่อโลกทั้งโลกเข้าหากัน ช่วยให้เกิดการสื่อสารไปมาระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลกับหน่วยงาน และหน่วยงานกับหน่วยงานเป็นได้ด้วยความสะดวกรวดเร็ว จนสามารถกล่าวได้ว่าโลกแบนและเล็กไม่มีอุปสรรคขวางกั้นนามจากภูมิประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาล ดังที่กล่าวในหนังสือ“The World is Flat” ของ โรมัส แอล ไฟด์แมนและการที่โลกทั้งโลกสามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว สารสนเทศสามารถถูกส่งไปมาซึ่งที่ต่าง ๆ ได้อย่างได้อย่างไร้ขีดจำกัดนี้เองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และผลที่ตามมาคือ การเกิดขึ้นของภัยคุกคามรูปแบบใหม่

ส่วนความหมายของคำว่า “ภัยคุกคามรูปแบบใหม่” ภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า “Non-Traditional Threat” นั้นสามารถกล่าวได้ว่าเป็นภัยคุกคามในทุก ๆ มิติ ที่ไม่ใช่ภัยคุกคามเฉพาะมิติด้านการทหารเท่านั้น ดังตัวอย่างเช่น ปัญหาโลกร้อนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติ และ ระบบนิเวศน์ หรือ การ

เคลื่อนย้ายทุนจากบริษัทข้ามชาติที่ส่งผลให้ประเทศบางประเทศล้มละลายได้ภายในชั่วข้ามคืน หรือการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบที่กระทำต่อผู้บริสุทธิ์ด้วยความรุนแรงและความหวาดกลัวหรือ การค้ามนุษย์ข้ามชาติ เป็นต้น

๕. แนวคิดคริสต์ แอบบอต, พอล โรเจอร์ส และ จอห์น สโลโบดา

ภัยคุกคามรูปแบบใหม่นั้นเป็นเรื่องที่มีความยากที่จะกำหนดให้มีความชัดเจนว่าสิ่งใดคือภัยคุกคามรูปแบบใหม่บ้าง ดังเช่นมุมมองที่ปรากฏในหนังสือ “Global Responses to Global Threats” ของ คริสต์ แอบบอต, พอล โรเจอร์ส และ จอห์น สโลโบดา ได้แบ่งภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่สำคัญๆ ออกเป็น ๔ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๕.๑ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Climate Change) : ผลจากการใช้พลังงานจากซากฟอสซิล ที่ส่งผลให้เกิด “ผลกระทบเรือนกระจก” (Greenhouse Effect) ทำให้หลายประเทศกำลังมุ่งไปที่พลังงานนิวเคลียร์ โดยแท้ที่จริงแล้วพลังงานนิวเคลียร์กลับไม่ใช่คำตอบที่แท้จริง เพราะการใช้พลังงานนิวเคลียร์กันอย่างแพร่หลายกลับกลายมาเป็นแนวโน้มที่ก่อให้เกิดการแพร่กระจายของเทคโนโลยีและอาวุธนิวเคลียร์ ดังนั้นถ้าต้องการสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นแล้วมนุษยธรรมที่จะพยายามหาพลังงานด้านอื่นๆ มาทดแทนพร้อมๆ ไปกับการรณรงค์ในเรื่องของการประหยัดพลังงานและใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า

๕.๒ การแข่งขันแย่งชิงทรัพยากร (Competition Over Resources) : เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่เกิดจากการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติอย่างมหาศาลที่ก่อให้เกิดการแสวงหาและแย่งชิงเพื่อที่จะครอบครองแหล่งพลังงาน ดังเช่น การเข้ารุกรานและยึดครองอิรักของสหรัฐ ฯ ภายใต้กรอบของการพัฒนาและครอบครองอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (Weapons of Mass Destruction :WMD) ตามที่สหรัฐ ฯ กล่าวอ้างแต่ปรากฏว่าหลังจากเข้าทำการยึดครองแล้วกลับปรากฏว่าไม่มีอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงตามที่กล่าวอ้างแต่ประการใด

๕.๓ การเกิดขึ้นของชนกลุ่มน้อยของชนหมู่มาก (Marginalization of the Majority World) จากสภาพเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงก่อให้เกิดการกระจุกตัวของความเจริญและความมั่งคั่ง ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในแง่ของคุณภาพชีวิตมีช่องว่างระหว่างกลุ่มต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความรู้สึกที่ไม่เท่าเทียมกัน ความอิจฉา โกรธเกลียดชัง เอร็ดเอาเปรียบ ความรู้สึกแปลกแยก และในที่สุดก็มีการแสดงออกที่ต่างกัน ทำให้บางกลุ่มใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการต่อรองหรือสร้างความเท่าเทียม ดังเช่น การอพยพย้ายถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในประเทศต่าง ๆ กลุ่มผู้ติดเชื่อเฮซโบลี และการก่อการร้าย เป็นต้น ดังในปัจจุบันปัญหาของการก่อการร้ายได้แพร่กระจายจนไม่สามารถทำการควบคุมได้ และผู้ที่เสียชีวิตจากการติดเชื่อเฮซโบลีมีมากกว่าผู้ที่เสียชีวิตจากการก่อการร้าย

๕.๔ การขยายอิทธิพลทางทหาร (Global Militarization) ถึงแม้สงครามเย็นยุติลง ส่งผลให้เหลือขว้อานาญเดียว ซึ่งน่าที่จะเป็นผลดีและลดการสะสมอาวุธของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แต่สถานการณ์ก็ไม่ได้เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะสหรัฐฯ เองกลับพยายามที่จะก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจชาติเดียว จึงส่งผลให้เกิดการขยายอิทธิพลทางทหารอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้กลื่นอายุของระบบอาวุธนิวเคลียร์ก็ไม่ได้จางหาย มีหลายประเทศกลับเริ่มมามองการพัฒนาเทคโนโลยีนิวเคลียร์ รวมไปถึงอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง และอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องดังเช่น อาวุธชีวภาพ และอาวุธเคมี ที่หลายๆ ประเทศมองข้ามไป

สำหรับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่นอกเหนือจากในหนังสือ Global Responses to Global Threats ที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงในลักษณะที่แยกย่อยลงไปเช่น ภัยคุกคามในเรื่องของการระบาดวิทยา (Epidemiology) ภัยคุกคามที่มีต่อสารสนเทศ (Information) อาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Crime) ภัยคุกคามที่มีต่อความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) และภัยคุกคามด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) เป็นต้น อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นมาของภัยคุกคามรูปแบบใหม่นั้นไม่ได้หมายความว่าภัยคุกคามในรูปแบบเดิมหรือแบบดั้งเดิมจะหมดไป ประเทศหลายประเทศในโลกยังคงอยู่ในสภาวะของความเสี่ยงที่อาจจะมีสงครามเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาอันหมายความว่าโดยสภาวะการณ์ในปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญอยู่กับภัยคุกคามทั้งสองด้านคือภัยคุกคามแบบดั้งเดิมที่ก่อให้เกิดการสะสมกำลังทหารกันต่อไปอย่างขมกเช่นในหลายประเทศกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ต้องอาศัยแนวทางที่มีความสมดุลอันนำไปสู่ความมั่นคงที่ยั่งยืน ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกิจการด้านความมั่นคงจะต้องทำงานที่หนักขึ้นเป็นสองเท่าหรือมากกว่า จะต้องมีการมองที่กว้างขวาง รอบรู้ มองปัญหาอย่างองค์รวม (Holistic) และรวมไปถึงการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว เพราะความเกี่ยวเนื่องและความเกี่ยวพันของปัญหาต่างๆ ที่ถูกนำมาร้อยเข้าด้วยกันก่อให้เกิดภัยคุกคามใหม่ ๆ ที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น สองประเทศจะเข้าทำสงครามกันโดยแต่ละฝ่ายมีงบประมาณทั้งประเทศจำกัด ทั้งสองประเทศจึงอาจทำได้เพียงประกาศสงครามและรบกันในช่วงระยะเวลาจำกัดที่สั้นมาก ๆ เพราะถ้าทำสงครามกันยาวนานอาจนำมาซึ่งการเป็นประเทศล้มละลาย หรือ การลุกฮือของประชาชนในประเทศและอาจจะโค่นล้มรัฐบาลตนเองเพื่อปากท้อง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ในปัจจุบัน

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและการเกิดขึ้นของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการที่จะทำการประเมินว่าประเทศมีความมั่นคงเพียงใดนั้นจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาและรวมไปถึงการกำหนดรูปแบบและแนวคิดที่นำไปสู่ความมั่นคงใหม่ที่เกิดขึ้นในโลกหลังยุคสงครามเย็น เพื่อให้

สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ การแบ่งด้านของความมั่นคงแห่งชาติจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง โดยสามารถแบ่งด้านของความมั่นคงได้ดังต่อไปนี้

๑. ความมั่นคงด้านการเมืองภายในประเทศ (Internal Politics) : กระแสการเบ่งบานของประชาธิปไตยพร้อม ๆ กับความสามารถในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน อีกทั้งความเข้มแข็งที่เพิ่มขึ้นของประชาสังคม (Civil Society) ได้ส่งผลให้เกิดความซับซ้อนในการดำเนินงานการเมืองภายในประเทศ อำนาจที่แท้จริงของปวงชนชาวไทยกำลังถูกนำกลับคืนมาสู่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจด้วยการเพิ่มอำนาจในการถอดถอนผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หลังจากที่ประชาชนได้ใช้อำนาจผ่านผู้แทนของเขาเหล่านั้น (นักการเมือง) ในอดีตที่ผ่านมาผู้แทนของปวงชนได้ใช้อำนาจอย่างละเลยความต้องการที่แท้จริงของประชาชน การมีบทบาทและการมีส่วนร่วมมากขึ้นของประชาชนในการปกครองประเทศ ส่งผลให้การบริหารงานของรัฐบาลจะต้องเป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล (Good Governance)

๒. ความมั่นคงด้านการเมืองภายนอกประเทศ (External Politics) : ความมีบทบาทขององค์กรเหนือรัฐ (International Organization) เช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations) สหภาพยุโรป (The European Community) องค์การการค้าโลก (The World Trade Organization) และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-state Actors) ได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินการเมืองของประเทศ ซึ่งในบางครั้งได้ส่งผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของชาติ อำนาจของสหประชาชาติในการแทรกแซงประเทศสมาชิก หรือ การกลุ่มทุนที่ถือหุ้นใหญ่โดยประเทศเข้าลงทุนในธุรกิจที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของอีกประเทศหนึ่ง เป็นต้น ดังนั้นมุมมองของความมั่นคงด้านการเมืองระหว่างประเทศจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิด เพื่อให้มีการสอดคล้องกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้น

๓. ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ (Economics) : การเกิดขึ้นของเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ได้ส่งผลให้เกิดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) หรือที่เรียกกันว่าธุรกิจดอทคอมขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งเพราะอินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการทำธุรกิจได้ การทำความเข้าใจในรูปแบบของการเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่จะช่วยให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้นอันนำไปสู่ความมั่นคงแห่งชาติในที่สุด

๔. ความมั่นคงด้านสังคมจิตวิทยา (Social/Psychology) : ประเด็นปัญหาของสังคมโลกในหลายทศวรรษที่ผ่านมาจะเน้นไปในแนวทางที่ไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ทำให้เกิดปัญหาในลักษณะของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ผลที่ตามคือคนในสังคมเกิดการลืมสิ่งที่เป็นจิตวิญญาณที่อยู่ในตัวคน คนที่มีโอกาสมากกว่าในสังคมทำการตัดดวงผลประโยชน์ไปจากคนที่มีโอกาสน้อยกว่าอย่างไม่มีที่สิ้นสุด คนที่ฉลาดจะตัดดวงผลประโยชน์ไปจากคนที่มีความฉลาดน้อยกว่าอยู่ตลอดเวลาและนำไปสู่การคอร์รัปชัน ความมีคุณธรรมจริยธรรมจึงกลายมาเป็นวาระแห่ง

โลก ที่ทุกๆ ประเทศเห็นร่วมกันว่าสังคมจะเป็นสังคมที่สงบสุขได้เมื่อ คน ครอบครัว หน่วยงาน องค์กร ประเทศ ภูมิภาคและโลกมีคุณธรรมจริยธรรม ทำให้ธรรมาภิบาลจึงถูกนำมาเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกประเทศต้องมีถ้าทุกคนในสังคมในประเทศเป็นคนดีประเทศชาติจะมีความมั่นคงในที่สุด

๕. ความมั่นคงด้านการป้องกันประเทศ (Defense) : การเข้าทำการรบด้วยกำลังกองทัพขนาดใหญ่ในลักษณะของสงครามเต็มรูปแบบมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นต่ำในทศวรรษนี้ ดังนั้นความพยายามที่จะจัดให้มีกำลังทหารขนาดใหญ่ไว้เพื่อป้องกันรัฐอาจจะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมนักอาจจะนำประเทศชาติไปสู่ความล่มสลายได้ เพราะใช้งบประมาณในสัดส่วนที่ไม่เหมาะสม กองทัพไทยจะต้องหาระดับกองทัพที่มีความเหมาะสม มีกำลังทหารที่เพียงพอไม่มากเกินไปหรือน้อยไปต่อการป้องกันประเทศจากภัยคุกคามที่คาดว่าจะเกิดขึ้น พัฒนาปรุงแนวความคิด หลักนิยมให้มีความทันสมัยเช่น การใช้ยุทธศาสตร์แบบอสมมาตร (Asymmetric Strategy) หรือ ยุทธศาสตร์ทางการทูตเชิงรุกเพื่อสงวนการใช้กำลังทหาร การจัดให้มีการประเมินความพร้อมรบของกองทัพที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์จะเป็นการช่วยลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น อันจะนำไปสู่ความมั่นคงแห่งชาติในที่สุด

๖. ความมั่นคงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science & Technology) : นวัตกรรมใหม่ๆ อย่างเช่น นาโนเทคโนโลยี (Nano Technology) วัสดุศาสตร์ (Material Science) หรือ เทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) และรวมไปถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในทุก ๆ ด้านทั้งด้านที่เป็นประโยชน์และโทษ เช่น การคิดประดิษฐ์สิ่งของใหม่ ๆ ที่มีการใส่ส่วนผสมลงไปเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถนำไปสู่การจดสิทธิบัตรได้ มูลค่าเพิ่มมหาศาลจะเกิดขึ้นตามมาทันทีทำให้ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขัน หรือ การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property : IP) เป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้า เช่น การแย่งจดสิทธิบัตรจากต่างชาติเพื่อนำทรัพย์สินทางปัญญาไปเป็นของตนเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องมีความเข้าใจและกำหนดทิศทางเพื่อที่จะนำไปใช้ในการรักษาผลประโยชน์ของชาติความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environment) : การบริโภคในสัดส่วนที่เกิดพอดีตามลักษณะของทุนนิยมนั้นได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มีระดับที่ลดลงอย่างรวดเร็ว และยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของลูกโซ่ หากปล่อยให้นุญชย์บริโภคอย่างเดิม สังคม ภูมิภาค รัฐ และโลกก็จะยุบตัวลงจนไม่สามารถอยู่อาศัยได้ในที่สุด

๗. ความมั่นคงด้านสารสนเทศ (Information Security) : สารสนเทศได้กลายมาเป็นทรัพย์สินที่มีค่าทั้งในระดับบุคคล หน่วยงาน สังคม ประเทศ และโลก การครอบครองสารสนเทศ

และการเข้าถึงสารสนเทศจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งยวด เช่นการป้องกันการลักลอบแก้ไขข้อมูลการขโมยข้อมูล การทำให้ข้อมูลไม่มีสภาพพร้อมใช้งาน นอกจากนี้อิทธิพลของการใช้สารสนเทศในการจัดการความเข้าใจ (Perception Management) จะส่งผลกระทบต่อบุคคล หน่วยงาน และประเทศได้ เช่น ทุกคนส่วนใหญ่แล้วไม่ได้รู้จักกับ อดีตประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน ของอิรัก แต่หลังจากบริโภควารสารแล้วมีความเชื่อมั่นว่าอดีตประธานาธิบดีซัดดัม เป็นคนเลวสมควรถูกประหารชีวิต ทั้งๆ ที่เราไม่รู้จักเขาเป็นการส่วนตัว เป็นต้น

๘. ความมั่นคงด้านระบาดวิทยา (Epidemiology Security) : การเกิดขึ้นของโรคระบาดใหม่ ๆ เช่น โรคเอดส์ โรคไข้หวัดนก โรคซาร์ เป็นต้น โรคใหม่ ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้ประชาชนของประเทศมีอายุที่สั้นลง และบางครั้งยังส่งผลต่อการพัฒนาประเทศและระบบเศรษฐกิจ การมีความควบคุมและการป้องกันระบาดวิทยาจะส่งผลให้ประเทศมีความมั่นคงในที่สุด

๙. ความมั่นคงด้านการอพยพย้ายถิ่นฐาน (Security Concerning Migration) : ความต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของบุคคลแต่ละคนและปัญหาการว่างงานทำให้เกิดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานและปัญหาการย้ายถิ่นฐานนี้ไม่ได้เป็นเฉพาะการย้ายจากสังคมชนบทย้ายมาสู่สังคมเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการย้ายถิ่นฐานข้ามประเทศ ในปัจจุบันการเดินทางหลบหนีเข้าประเทศยังคงเป็นสิ่งที่กระทำได้โดยไม่ยากลำบากนัก ทั้งเพราะส่วนใหญ่แล้วประเทศแต่ละประเทศจะมีชายแดนที่ยาวติดกันยาวหรือติดทะเลการลักลอบเข้าประเทศที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าจึงกลายเป็นสิ่งที่ปรารถนาของหลายคน การดำเนินมาตรการอย่างไรที่จะหยุดหรือลดอัตราการย้ายถิ่นฐานและปัญหาแรงงานเถื่อนที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มีสัดส่วนที่น้อยลง ประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นที่ผลกระทบต่อความมั่นคงโดยตรงคือ การแฝงตัวมาในลักษณะของจารชน ส่วนทางปัญหาความมั่นคงทางอ้อมนั้นคือ ปัญหาการนำพาเชื้อโรค ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น

๑๐. ความมั่นคงมนุษย์ (Human Security) : ประเด็นปัญหาของการค้ามนุษย์ ปัญหาการด้อยการศึกษา ปัญหาความยากจน เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนทั้งประเทศและส่งผลตามมาคือขีดความสามารถของประเทศในการแข่งขันที่ลดลง ดังนั้นการยกระดับความมั่นคงมนุษย์ของคนในชาติด้วยการทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชาติดีขึ้นจะช่วยให้อำนาจขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาอารยประเทศได้อย่างเท่าเทียมกัน

๑๑. ความมั่นคงด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Crime) : จากความสามารถในการสื่อสารที่รวดเร็วและการเดินทางที่รวดเร็ว ทำให้บุคคลหรือกลุ่มคนเคลื่อนย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้ด้วยความสะดวกสิ่งทีตามมาก็คือ กลุ่มอิทธิพลสามารถเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ในโลกสามารถกระทำได้ง่าย และเมื่อกลุ่มอิทธิพลเหล่านี้เดินทางไปเจอกลุ่ม

อิทธิพลอีกที่หนึ่งอาจนำมาซึ่งการเจรจา การสร้างเครือข่ายในการที่จะกระทำผิดร่วมกัน เช่น การฟอกเงิน การขนยาเสพติด การเป็นเครือข่ายของการค้ายาเสพติด เป็นต้น ดังนั้นถ้าไม่สามารถควบคุมกลุ่มอิทธิพลเหล่านี้ได้ประเทศชาติก็จะเผชิญกับภัยคุกคามหรือภัยอื่นหนึ่งอาจจะไม่มั่นคงได้

๑๒. ความมั่นคงด้านพลังงาน (Energy Security) : การบริโภคพลังงานของประเทศต่าง ๆ ล้วนแต่มีอัตราการบริโภคที่สูงเพิ่มขึ้นพลังงานหลักที่ใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกส่วนใหญ่แล้วจะมาจากซากสัตว์ที่ทับถมกันมาเป็นเวลานาน แต่อัตราการบริโภคนั้นมีสัดส่วนที่สูงกว่ามาก ทำให้ระยะเวลาที่จะสร้างสมให้เกิดพลังงานขึ้นมาเพื่อใช้งานใหม่ เป็นเรื่องที่ไม่การสอดคล้องกัน การหาพลังงานทางเลือกและการประหยัดพลังงานจะเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความมั่นคงด้านพลังงานในทศวรรษนี้

๑๓. ความมั่นคงด้านภัยพิบัติ (Disaster) : การเกิดขึ้นของภัยพิบัติต่างๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย ภัยแล้ง ภัยจากอากาศร้อนจัด ภัยจากอากาศหนาวจัด ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว ซึนามิ และ ฯลฯ ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติโดยรวมเช่น การเกิดภัยพิบัติซึนามิที่ผ่านมาของประเทศไทยส่งผลให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจและสูญเสียชีวิตไปจำนวนมาก การจัดการระบบ กระบวนการ และการดำเนินงานทางด้าน แจ้งเตือนภัย ช่วยเหลือผู้ประสบภัย จะช่วยให้ลดการสูญเสีย

๑๔. ความมั่นคงด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ (Culture & Ethnicity) : ความขัดแย้งกันระหว่างชาติพันธุ์ เริ่มปรากฏว่ามีระดับที่รุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะความเด่นชัดระหว่างโลกตะวันตกกับโลกมุสลิม หรือแม้กระทั่งปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเอง ส่วนหนึ่งก็มาจากปัญหาของชาติพันธุ์ ความเป็นรัฐ-ชาติ (Nation-state) ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาของชาติพันธุ์ที่อาจนำไปสู่การแตกเป็นประเทศเล็ก และประเทศเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ติดกัน ในบรรยากาศยุคหลังสงครามเย็น ที่ประเด็นด้านการเมืองและอุดมการณ์เสื่อมคลายความสำคัญลงไป ประเด็นด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์หรือตัวตน ที่เชื่อมโยงไปถึงเรื่องของศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของชาติ ก็มีความเด่นชัดในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้น ในกรณีของไทยกับเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศกัมพูชานั้น การแสดงออกเรื่องศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของชาติ นับเป็นการแสดงออกของความขมขื่นไม่ไว้วางใจที่เคยมีอยู่ในอดีต ที่น่าสังเกตคือ นี่มิใช่เป็น“การปะทะทางวัฒนธรรม” (Clashes of Civilizations) เพราะการที่ไทยกับเพื่อนบ้านกัมพูชามีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม กลับเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เพื่อนบ้านใกล้ชิดทั้งสองไม่ต้องการที่จะถูกรอบำทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดความความไม่มั่นคงในความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศไม่ว่าจะโดยทางสื่อหรืออื่นๆ ก็ตาม

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนยิ่งนัก แม้กระทั่งกับชาติที่มีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ รวมทั้งความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ ความใกล้ชิดดังกล่าวมิได้เป็นหลักประกันด้านความมั่นคงเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างกันหรือแม้กระทั่งในการดำเนินความสัมพันธ์ตามปกติ แต่ก็สามารถที่จะหาทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีเพื่อนบ้านที่ดี ชีระวิทย์ และสุนัย ผาสุก มีข้อคิดและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจยิ่ง ดังนี้ “ทัศนคติความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างคนไทยและกัมพูชานั้นมีทั้งเหตุผลผสมอารมณ์คงจะลบเลือนไปไม่ได้ง่ายนัก อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในยุคหลังสงครามเย็น และการปฏิสัมพันธ์ของคนทั้งสองประเทศ มีสาระใหม่เป็นอันมากที่ไม่ซ้ำของเก่า เลี่ยงไม่พ้นที่จะมีทั้งของดีและเลว ถ้าคนรุ่นใหม่พยายามเข้าใจตรรกะของบรรพบุรุษของตัวและคบกันตามครรลองของคำสอนของศาสนาพุทธ คนสองชาตินี้ก็มีโอกาสที่จะเป็นมิตรกันได้” (ชีระวิทย์ และสุนัย ผาสุก, ๒๕๔๓)

ปฏินญาอาเซียนภายใต้เสาหลัก ๓ เสา

๑. กำเนิดอาเซียน

อาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations หรือ ASEAN) ก่อตั้งขึ้นโดยปฏินญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) ซึ่งได้มีการลงนามที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสมาชิกก่อตั้ง ๕ ประเทศ ได้แก่อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย ซึ่งผู้แทนทั้ง ๕ ประเทศ ประกอบด้วยนายอาดัม มาลิก (รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย) ตุน อับดุลราซัค บิน ฮุสเซน (รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลาโหมและรัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ มาเลเซีย) นายนาซิโซ รามอส (รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์) นายเอส ราชารัตนัม (รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์) และพันเอก (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ (รัฐมนตรีต่างประเทศไทย)

ในเวลาต่อมาได้มีประเทศต่างๆ เข้าเป็นสมาชิกเพิ่มเติม ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม (เป็นสมาชิกเมื่อ ๘ ม.ค.๒๕๒๓) เวียดนาม (วันที่ ๒๘ ก.ค. ๒๕๓๘) สปป.ลาว พม่า (วันที่ ๒๓ ก.ค. ๒๕๔๐) และ กัมพูชา เข้าเป็นสมาชิกล่าสุด (วันที่ ๓๐ เม.ย. ๒๕๔๒) ทำให้ปัจจุบันมีสมาชิกอาเซียนทั้งหมด ๑๐ ประเทศวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งอาเซียน คือ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ชำรงไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันคืออยู่ดีของประชาชนบนพื้นฐานของความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

๒. กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๑๓ เมื่อปี ๒๕๕๐ ที่ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตร อาเซียน ซึ่งเปรียบเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่จะวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียน ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี ๒๕๕๘ (ค.ศ. ๒๐๑๕) ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันไว้ โดยวัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน คือ ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ กฎบัตรจะให้สถานะนิติบุคคลแก่อาเซียนเป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Organization) กฎบัตรอาเซียน ประกอบด้วยข้อบทต่าง ๆ ๑๓ บท ๕๕ ข้อ มีประเด็นใหม่ที่แสดงความก้าวหน้าของอาเซียน ได้แก่

๒.๑ การจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนของอาเซียน

๒.๒ การให้อำนาจเลขาธิการอาเซียนสอดส่องและรายงานการทำตามความตกลงของรัฐสมาชิก

๒.๓ การจัดตั้งกลไกสำหรับการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ระหว่างประเทศสมาชิก

๒.๔ การให้ผู้นำเป็น ผู้ตัดสินว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อรัฐผู้ละเมิดพันธกรณีตามกฎบัตรฯ อย่างร้ายแรง

๒.๕ การเปิดช่องให้ใช้วิธีการอื่นในการตัดสินใจได้หากไม่มีฉันทมติ

๒.๖ การส่งเสริมการปรึกษาหารือกันระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อผลประโยชน์ร่วม

๒.๗ การเพิ่มบทบาทของประธานอาเซียนเพื่อให้อาเซียนสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงที

๒.๘ การเปิดช่องทางให้อาเซียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภาคประชาสังคมมากขึ้น

๒.๙ การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น ให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน ๒ ครั้งต่อปี จัดตั้งคณะมนตรีเพื่อประสานความร่วมมือในแต่ละ ๓ สาขาหลัก และการมีคณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน ที่กรุงจาการ์ตา เพื่อลดเวลาและค่าใช้จ่ายในการประชุมของอาเซียน เป็นต้น

กฎบัตรอาเซียนมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๑ หลังจากที่ประเทศสมาชิกครบทั้ง ๑๐ ประเทศ ได้ให้สัตยาบันกฎบัตร และการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๑๔

ระหว่างวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ – ๑ มีนาคม ๒๕๕๒ ที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นการประชุมระดับผู้นำอาเซียนครั้งแรกหลังจากกฎบัตรมีผลบังคับใช้

๓. ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)

ประชาคมอาเซียนประกอบด้วยความร่วมมือ ๓ เสาหลัก คือ

๓.๑ **ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน** (ASEAN Political and Security Community – APSC) มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสามารถแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งโดยสันติวิธี อาเซียนจึงได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) โดยเน้นใน ๓ ประการ คือ

๓.๑.๑ การมีกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะร่วมกันทำเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างของประเทศสมาชิก ส่งเสริมพัฒนาการทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกัน เช่น หลักการประชาธิปไตย การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การต่อต้านการทุจริต การส่งเสริมหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล เป็นต้น

๓.๑.๒ ส่งเสริมความสงบสุขและรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคงสำหรับประชาชนที่ครอบคลุมในทุกด้าน ครอบคลุมความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในรูปแบบเดิม มาตรการสร้างความไว้วางใจและการระงับข้อพิพาท โดยสันติเพื่อป้องกันสงคราม และให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ด้วยกันโดยสงบสุขและไม่มีความหวาดระแวง และขยายความร่วมมือเพื่อต่อต้านภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติต่าง ๆ เช่น ยาเสพติด การค้ามนุษย์ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันและจัดการภัยพิบัติและภัยธรรมชาติ

๓.๑.๓ การมีพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เพื่อเสริมสร้างบทบาทของอาเซียนในความร่วมมือระดับภูมิภาคเช่น กรอบอาเซียน+3 กับจีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับมิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ

๓.๒ **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน** (ASEAN Political-Security Community-AEC) มีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้อาเซียนมีตลาดและฐานการผลิตเดียวกันและมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี อาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ซึ่งเป็นแผนงานบูรณาการการดำเนินงานในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๔ ด้าน คือ

๓.๒.๑ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (single market and production base) โดยจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น

๓.๒.๒ การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน)

๓.๒.๓ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค ให้มีการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม และการเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการต่าง ๆ

๓.๒.๔ การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก เน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาค เพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจน

๓.๓ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC) อาเซียนได้ตั้งเป้าเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ในปี ๒๕๕๘ โดยมุ่งหวังเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือใน ๖ ด้าน ได้แก่

๓.๓.๑ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๓.๓.๒ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม

๓.๓.๓ สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม

๓.๓.๔ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

๓.๓.๕ การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

๓.๓.๖ การลดช่องว่างทางการพัฒนา

ทั้งนี้โดยมีกลไกการดำเนินงาน ได้แก่ การประชุมรายสาขาระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส และระดับรัฐมนตรีและคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนสาระสำคัญของปฏิญญาชะอำ-หัวหิน ว่าด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือ ด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้อ

อาหารและแบ่งปันปัญญาชะอำ-หัวหินว่าด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาหารและแบ่งปัน เน้นย้ำถึงบทบาทของการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียน ภายในปี ๒๕๕๘ อันประกอบด้วย ๓ เสาหลัก ดังนี้

๑. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาการเมืองและความมั่นคง

สนับสนุนความเข้าใจและความตระหนักรับรู้เรื่องกฎบัตรอาเซียนให้มากขึ้นโดยผ่านหลักสูตรอาเซียน ในโรงเรียน และเผยแพร่กฎบัตรอาเซียนที่แปลเป็นภาษาต่างๆ ของชาติ ในอาเซียนให้เน้นในหลักการแห่งประชาธิปไตยให้มากขึ้น เคารพในสิทธิมนุษยชน และคำนึงในเรื่องแนวทางที่สันติภาพในหลักสูตรของโรงเรียนสนับสนุน ความเข้าใจและความตระหนักรับรู้ในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อในภูมิภาคในหมู่อาจารย์ผ่านการฝึกอบรมโครงการแลกเปลี่ยน และการจัดตั้งข้อมูลพื้นฐานออนไลน์เกี่ยวกับเรื่องนี้จัดให้มีการประชุมผู้นำโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นในภูมิภาคอาเซียนที่หลากหลาย การสร้างศักยภาพและเครือข่าย รวมทั้งยอมรับการดำรงอยู่ของเวทีโรงเรียนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia School Principals' Forum: SEA-SPF)

๒. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาเศรษฐกิจ

พัฒนาพัฒนากรอบทักษะภายในประเทศของแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อช่วยสนับสนุนการมุ่งไปสู่การ จัดทำ การยอมรับทักษะในอาเซียนสนับสนุนการขับเคลื่อนของนักเรียนนักศึกษาให้ดีขึ้นโดยการ พัฒนา บัญชีรายการระดับภูมิภาคของอุปกรณ์สารสนเทศด้านการศึกษาที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดทำได้สนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือในภูมิภาคอาเซียน โดยผ่านกลไกความร่วมมือในระดับภูมิภาคระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับความพยายามในการปกป้องและปรับปรุงมาตรฐานทางด้านการศึกษาและวิชาชีพพัฒนามาตรฐานด้านอาชีพบนพื้นฐานของความสามารถในภูมิภาคอาเซียนโดยมุ่งไปที่การสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก และเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมโดยประสานกับกระบวนการการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านแรงงาน

๓. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาสังคม และวัฒนธรรม

พัฒนาเนื้อหาสาระร่วมในเรื่องอาเซียนสำหรับโรงเรียนเพื่อใช้เป็นตัวอ้างอิงสำหรับการฝึกอบรมและการสอน ของครูอาจารย์เสนอให้มีหลักสูตรปริญญาด้านศิลปวัฒนธรรมอาเซียนในมหาวิทยาลัยเสนอให้มีภาษาประจำชาติอาเซียน ให้เป็นภาษาต่างประเทศวิชาเลือกในโรงเรียนสนับสนุนโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่งเน้นที่การส่งเสริมการตระหนักรับรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้แก่เยาวชนรับรองการมีอยู่ของโครงการอื่นๆ เช่น การนำเที่ยวโรงเรียนอาเซียน โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาอาเซียน การประชุมเยาวชนอาเซียนด้านวัฒนธรรม การประชุมสุดยอดเยาวชน

นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยอาเซียน การประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และการประกวดสุนทรพจน์ระดับเยาวชนสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศสมาชิกอาเซียนโดยการสนับสนุนการศึกษาสำหรับทุกคนจัดให้มีการประชุมวิจัยทางด้านการศึกษาอาเซียนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาในภูมิภาคให้เป็นเวทีสำหรับนักวิจัยจากประเทศสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองในประเด็นและเรื่องที่เกี่ยวข้องของภูมิภาคสนับสนุนความเข้าใจและการตระหนักรู้ในประเด็นและเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอาเซียนโดยการบูรณาการให้อยู่ในหลักสูตรในโรงเรียน และการมอบรางวัลโรงเรียนสีเขียวอาเซียนเฉลิมฉลองวันอาเซียน (วันที่ ๘ สิงหาคม) ในโรงเรียนโดยเฉพาะในเดือนสิงหาคมผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การร้องเพลงชาติอาเซียน การจัดการแข่งขันเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอาเซียนการจัดแสดงเครื่องหมายและสัญลักษณ์อื่นๆ ของอาเซียน การจัดค่ายเยาวชนอาเซียน เทศกาลเยาวชนอาเซียน และวันเด็กอาเซียนเห็นชอบที่จะเสนอในรัฐสมาชิกอาเซียนแบ่งปันทรัพยากรแก่กัน และพิจารณาการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการศึกษาของภูมิภาคเพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างเพียงพอในการปฏิบัติการต่าง ๆ ได้ตามที่ได้รับการเสนอแนะมามอบหมายให้ องค์การระดับรัฐมนตรีรายสาขาของอาเซียนที่เกี่ยวข้องและเลขาธิการอาเซียนดำเนินการปฏิบัติตามปฏิญญานี้โดยการให้แนวทาง และสนับสนุนแผน ๕ ปีของอาเซียนว่าด้วยเรื่องการศึกษา

รวมทั้งข้อตกลงในการควบคุมดูแลที่ได้รับการสนับสนุนโดยคณะกรรมการผู้แทนถาวรและรายงานต่อที่ประชุม สหประชาชาติอาเซียนเป็นประจำผ่านคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนทราบผลการคืบหน้าของการดำเนินการปฏิญญาว่าความมุ่งมั่นและข้อผูกพันของผู้นำอาเซียนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการศึกษาเพื่อให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีการเคลื่อนไหวประชาคมที่มีความเชื่อมโยงกัน และประชาคมของประชาชนอาเซียนและเพื่อประชาชนอาเซียน

นโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินการด้านการศึกษาตามปฏิญญาชะอำ-หัวหินว่าด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน

จากการประชุมคณะกรรมการระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาในอาเซียนสู่การบรรลุเป้าหมายการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ในปี ๒๕๕๘ เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๓ ณ กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน และผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ผู้อำนวยการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และผู้แทนกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศที่ประชุมได้ให้ความเห็นชอบร่างนโยบายเพื่อดำเนินงานตามปฏิญญาชะอำ-หัวหินด้านการศึกษา จำนวน ๕ นโยบาย ดังนี้

นโยบายที่ ๑ การเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับอาเซียน เพื่อสร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมของครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา และประชาชน เพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภายในปี ๒๕๕๘

นโยบายที่ ๒ การพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนให้มีทักษะที่เหมาะสม เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ภาษาเพื่อนบ้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะ และความชำนาญการที่สอดคล้องกับการปรับตัว และเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรม และการเพิ่มโอกาสในการหางานทำของประชาชน รวมทั้งการพิจารณาแผนผลิตกำลังคน

นโยบายที่ ๓ การพัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อส่งเสริมการหมุนเวียนของนักศึกษา และครูอาจารย์ในอาเซียน รวมทั้งเพื่อให้มีการยอมรับในคุณสมบัติทางวิชาการร่วมกันในอาเซียน การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาต่างๆ และการแลกเปลี่ยนเยาวชน การพัฒนาระบบการศึกษาทางไกล ซึ่งช่วยสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริม และปรับปรุงการศึกษา ด้านอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมทางอาชีพ ทั้งในขั้นต้นและขั้นต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริม และเพิ่มพูนความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาของประเทศสมาชิกของอาเซียน

นโยบายที่ ๔ การเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดเสรีการศึกษาในอาเซียนเพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบด้วย การจัดทำความตกลงยอมรับร่วมด้านการศึกษา การพัฒนาความสามารถ ประสบการณ์ในสาขาวิชาชีพสำคัญต่าง ๆ เพื่อรองรับการเปิดเสรีการศึกษา ควบคู่กับการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงาน

นโยบายที่ ๕ การพัฒนาเยาวชนเพื่อเป็นทรัพยากรสำคัญในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน
(www.en/index.php?option=com_content)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา : อาเซียนกับกระบวนการในการแก้ปัญหาปราสาทพระวิหาร ๒๕๕๑-๒๕๕๔” ผู้เขียนทำการวิเคราะห์โดยอาศัยแนวความคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (national interest) เป็นสำคัญ Han J. Morgenthau กล่าวถึงผลประโยชน์แห่งชาติไว้ว่า การที่รัฐจะดำเนินนโยบายหนึ่งๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อปกป้องอธิปไตย การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา ภาษา เชื้อชาติของตนให้ปราศจากการรุกรานของชาติอื่นได้ รัฐต่างๆ อาจจะดำเนินนโยบายร่วมกัน แข่งขันกัน ถ่วงดุลกัน หรือเป็นพันธมิตรต่อกัน โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้อำนาจนั้นปกป้องหรือแสวงหาผลประโยชน์ของชาติได้ โดยทั้งนี้รัฐจะต้องดำเนิน

นโยบายระหว่างประเทศบนรากฐานของประโยชน์แห่งชาติที่แต่ละรัฐยอมทำทุกประการ เพื่อรักษา
ผลประโยชน์ของประเทศตนเป็นสำคัญ